

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140. — ΤΗΛ. 721.8308 | 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως. — Ε. Δ. Θ., Κήρυγμα καὶ ἀκροατές, — Ἀρχιμ. Γ. Καψάνη, Ὁρθοδοξία καὶ Οὐμανισμός. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Παν)μίου Ἀθηνῶν, Τὸ Βάπτισμα στὴν Ἀρχαία Ἐκκλησία. — Ἰωάννου Φουντούλη, Καθηγητοῦ Παν)μίου Θεσσαλονίκης, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Γρ. Θ. Στάθη, Ὑφηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ ψαλτικὴ τέχνη στὴν Ὁρθόδοξη Λατρεία. — Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Δέκτορος Θεολογικῆς Σχολῆς, Ἡ δύναμη τῆς Παιδείας. — Ἀδამαντίου Κοραῆ, Παπᾶ Τρέχας. — Βασ. Μουστάκη, Ἡ προφητεία τοῦ Ναούμ. — π. Φιλοθέου Φάρου, «Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς». — Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἑλληνες Κληρικοὶ στοὺς ἀγῶνες τῆς φυλῆς. — Ἐπίκαιρα.

Τὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Ἐφημερίου» θὰ εἶναι ἀφιερωμένο στὴν

«ΕΒΔΟΜΑΔΑ
ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΗΣΣΕΩΝ»

τὴν ὁποία καθιέρωσεν ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο Ε΄

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

«Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας, ὀνόματι Γρηγόριος, εἶχεν ἐξελεγχθῆ ὡς συνένοχος καὶ κύριος ὑποκινητῆς τῆς συναμοσίας τῶν Ἑλλήνων... Πιστοποιηθείσης τῆς συμμετοχῆς του —διὰ σαφῶν ἀποδείξεων καὶ ἐγγράφων— ὁ σουλτάνος τοῦ ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τὴν ὁποίαν ἐπέσυρε τὸ «κακούργημά» του...»

(ΓΚΑΣΠΑΡ ΤΕΣΤΑ

Ὁλλανδὸς ἐπιτραπημένος σὴν ΚΠολη)

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ

Τοῦ Πανος. Ἀρχιμ.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΨΑΝΗ

Τὸ Ἅγιον Ὄρος μᾶς βοηθεῖ νὰ αἰσθανθοῦμε ὅτι τὸ βαθὺ ἀνθρώπινο αἴτημα γιὰ ἀλλαγὴ πληροῦται στὴν Ὁρθοδοξία. Ἀπὸ τὴν σκοπιὰ αὐτὴ φαίνεται ἀκόμη πόσο ἐπαναστατικὴ εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία καὶ πόσο ὀπισθοδρομικοὶ ὅλοι οἱ σύγχρονοι οὐμανισμοί.

Χρέος ὅλων μας εἶναι νὰ μαθητεύσουμε στοὺς ἀγίους πατέρας μας καὶ σὲ μορφές σὰν τὸν ἅγιο Κοσμά τὸν Αἰτωλό, τὸν ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορείτη, τὸν Μακρυγιάννη, τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Κόντογλου, ποὺ ἔζησαν καὶ ἐξέφρασαν τὴν παράδοσί μας μὲ τὴν ζωὴ, τὸ αἶμα, τὸ κήρυγμά τους. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὲς ἀπλὲς ψυχὲς ποὺ σαρκώνουν καὶ στίς ἡμέρες μας τὴν Ὁρθοδοξία. Τὸ αἶτημα γιὰ βίωση τῆς γνησίας παραδόσεως τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν ἀφορᾷ μόνο τοὺς ἐμμέσως ἢ ἀμέσως θάλλοντες κατὰ τῆς πίστεως ἀλλὰ καὶ ἐμᾶς τοὺς διακονοῦντας τὴν Ἐκκλησία. Ἐν μετανοίᾳ πρέπει νὰ ὀμολογήσουμε ὅτι καὶ ἀπὸ ἐμᾶς δίδεται κάποτε ἀφορμὴ νὰ μὴ ἐκφράζεται σωστὰ ἡ Ὁρθοδοξία στὴν θεολογία, στὴν ποιμαντικὴ, στίς ἐνδοεκκλησιαστικὲς μας σχέσεις, στὴν καθημερινὴ πράξι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπέρχεται σύγχυσις στοὺς ἀγνοοῦντας τὸ βάθος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Εἶναι καιρὸς νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅλοι ὅχι μόνο τὴν ἀνάγκη βιώσεως τῆς Ὁρθοδοξίας ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκη ἀγῶνος γιὰ τὴν διαφύλαξί της ἀπὸ ὄσους σήμερα μεθοδευμένα καὶ συστηματικὰ καὶ μὲ τὴν ἔξωθεν κατεύθυνσι καὶ ὑποστήριξι τὴν πολεμοῦν.

ΚΗΡΥΓΜΑ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΤΕΣ

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τονίζοντας τὴν ἀνάγκη τῆς προετοιμασίας τοῦ θείου κηρύγματος, λέγει τὰ ἑξῆς: «Πρέπει νὰ καταβάλλεται πολὺς κόπος, ὅταν γίνονται ὁμιλίαι σὲ συγκεντρωμένο πλῆθος. Γιατὶ πρῶτον οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς ἀκροατὲς δὲν θέλουν νὰ συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς ὁμιλητὲς ὡς πρὸς δασκάλους, ἀλλὰ προσπερνώντας τὴν τάξι τῶν μαθητῶν, παίρνουν τὴν σίσι τῶν θεατῶν, ποὺ παρακολοῦθοῦν τοὺς ἀγῶνες τῶν ἀθλητῶν. Καὶ ὅπως ἐκεῖ χωρίζεται σὲ μερίδες τὸ πλῆθος, καὶ ἄλλοι συντάσσονται μὲ τοῦτον καὶ ἄλλοι μ' ἐκεῖνον, ἔτσι διαιροῦνται καὶ ἐδῶ καὶ ἄλλοι πάνε μ' αὐτὸν καὶ ἄλλοι μ' ἐκεῖνον καὶ ἀκοῦνε τὰ λεγόμενα ἢ μ' εὐχαρίστησι ἢ μὲ ἀπέχθεια. Καὶ τὸ φοβερὸ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἐξίσου σημαντικό. Ἄν δηλαδὴ κάποιος ἀπ' τοὺς ὁμιλητὲς συμβῆ ν' ἀναμίξη σιτοὺς λόγους του καὶ κἂν ἀπ' αὐτά, ποὺ ἔχουν λεχθῆ προηγουμένως ἀπὸ ἄλλους, ὑφίσταται ἐμπαιγμοὺς χειρότερους ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δέχονται ὄσοι κλέβουν χρήματα. Καὶ πολλὲς φορὲς κάποιος, χωρὶς νὰ ἔχη πάρει τίποτε ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ προκαλέσας μόνον ὑποψία διὰ πῆρε, παθαίνει ὅ,τι παθαίνουν αὐτοὶ ποὺ πιάνονται νὰ κλέβουν».

Ὁ ἱερός πατὴρ προσθέτει, ὅτι «οἱ πολλοὶ ἔχουν συνηθίσει ν' ἀκοῦνε ὄχι πρὸς ὠφέλειαν, ἀλλὰ πρὸς εὐχαρίστησιν, σὰν νὰ κρῖνουν ἠθοποιούς τραγωδίας ἢ κινωροδούς».

Γι' αὐτὸ ὁ ἱεροκέρυξ πρέπει νὰ μὴ ἀντιγράφη ἄλλους, ἀλλὰ νὰ προπαρασκευάζεται μὲ ἐπιμέλεια. Ἔτσι θὰ μετριάξη «τὴν ἄπακη αὐτὴ καὶ ἀνωφελῆ εὐχαρίστησι τοῦ πλῆθους καὶ θὰ ὀδηγῆ τὴν ἀκρόασι τοῦ κηρύγματος πρὸς τὸ ὠφελιμώτερον». Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι «ὡ' ἀκολουθῆ καὶ νὰ ὑπακούῃ αὐτὸν ὁ λαὸς καὶ νὰ μὴ σέρνεται αὐτὸς ἀπ' τὶς ἐπιθυμίας τῶν ἀκροατῶν».

Ε. Δ. Θ.

ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ βάπτισμα τελεῖται μὲ τὶς τρεῖς καταδύσεις στὸ ὕδωρ «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη', 19)⁷². Γιὰ τὸ ὅτι γίνονται τρεῖς καταδύσεις μαρτυρεῖ ὁ 50ὸς ἐκ τῶν «Ἀποστολικῶν Κανόνων», οἱ ὁποῖοι ἔχουν προσαρτηθῆ στὶς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς». Ὁ κανὼν αὐτὸς λέγει: «Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μᾶς μνήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἐν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, καθαιρεῖσθω»⁷³.

Μετὰ τὶς τρεῖς καταδύσεις ἀκολουθεῖ ἡ διὰ τοῦ μύρου χρίσις. Ὁ ἱερεὺς «χρισάτω μύρω ἐπιλέγων: Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἀγέννητος καὶ ἀδέσποτος, ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ὁ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εὐσομον παρασχόμενος· σὺ καὶ νῦν τοῦτο τὸ μύρον δὸς ἐνεργῆς γενέσθω ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὥστε βέβαιον καὶ πάγιον ἐν αὐτῷ τὴν εὐωδίαν μεῖναι τοῦ Χριστοῦ Σου, καὶ συναποθανόντα αὐτὸν συναναστῆναι καὶ συζῆσαι αὐτῷ»⁷⁴.

Τὰ τελούμενα στὸ βάπτισμα καὶ στὸ χρίσμα περιγράφονται συνοπτικῶς καὶ στὸ 22ο κεφάλαιο τοῦ Ζ' βιβλίου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», ὅπου δίδεται ἡ ἐξῆς παραγγελία στὸν ἐπίσκοπο ἢ στὸν πρεσβύτερο: «Χρίσεις πρῶτον ἐλαίῳ ἁγίῳ, ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι, καὶ τελευταῖον σφραγίσεις μύρω, ἵνα τὸ μὲν χρίσμα μετοχὴ ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ δὲ ὕδωρ σύμβολον τοῦ θανάτου, τὸ δὲ μύρον σφραγίς τῶν συνθηκῶν»⁷⁵.

Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἔλαιον, οὔτε μύρον, τότε κατ' οἰκονομίαν εἶναι δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀντὶ αὐτῶν ὕδωρ: «Εἰ δὲ μήτε ἔλαιον ἢ μήτε μύρον, ἀρκεῖ τὸ ὕδωρ καὶ πρὸς χρίσιν καὶ πρὸς σφραγίδα»⁷⁶.

72. Βιβλίον Ζ', κεφ. 44: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 136.

73. Ὁ ἴδιος κανὼν προσθέτει: «Ὁδὲ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος· Εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλὰ «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη', 18) (ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 177).

74. Βιβλίον Ζ', κεφ. 44: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 136, ὅπου προστίθενται καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἐὰν γὰρ μή... ἐπίκλησις γένηται παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως τοιαύτη τις, εἰς ὕδωρ μόνον καταβαίνει ὁ βαπτιζόμενος ὡς οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀποτίθεται μόνον τὸν ρύπον τοῦ σώματος, οὐ τὸν ρύπον τῆς ψυχῆς».

75. Βιβλίον Ζ', κεφ. 22: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 123.

76. Ἀδτόθι.

Στὴ συνέχεια ὁ βαπτισθεὶς «ἐστώς προσευχέσθω τὴν εὐχὴν, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος (τὸ «Πάτερ ἡμῶν»)»⁷⁷. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ πρέπει νὰ γίνεται μὲ στροφή «κατὰ ἀνατολάς»⁷⁸. Μετὰ τὴν Κυριακὴ προσευχὴ ὁ προσευχόμενος λέγει ἐπίσης τὰ ἐξῆς: «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ Σου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ Σου, δός μοι σῶμα ἄσπιλον, «καρδίαν καθαρὰν» (Ψαλμ. ν', 2), νοῦν ἐργήγορον, γνῶσιν ἀπλαγῆ, πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν πρὸς κτήσιν καὶ πληροφορίαν τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ Χριστοῦ Σου, δι' οὗ Σοι δόξα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν»⁷⁹.

«Πρὸ τοῦ βαπτίσματος» πρέπει νὰ νηστεύσῃ ὁ βαπτιζόμενος⁸⁰.

Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειώσωμε, ὅτι οἱ «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς» κατακρίνουν τὴν ἀναβολὴ τοῦ βαπτίσματος: «Ὁ δὲ λέγων, ὅτι ὅταν τελευτῶ βαπτίζομαι, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω καὶ ρυπανῶ τὸ βάπτισμα, οὗτος ἄγνοιαν Θεοῦ ἔχει καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐπιλήσιμον τυγχάνει· «Μὴ ἀναβάλλου» γάρ, φησὶν, «ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιούσα» (Σοφ. Σειρ. ε', 7· Παροιμ. γ', 28)⁸¹.

Ἐπίσης οἱ «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς» συνιστοῦν τὸν νηπιοβαπτισμό: «Βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια, καὶ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Θεοῦ· ἄφετε γάρ, φησὶ (Κύριος) τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ» (Ἐφ. στ', 4· Ματθ. ιθ', 14).

77. Βιβλίον Ζ', κεφ. 45: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 136, ὅπου δίδονται οἱ ἐξῆς ἐξηγήσεις γιὰ τὴ λέξη «ἐστώς»: «Ἀναγκαιῶς δὲ τὸν ἀναστάντα δεῖ εἶσθαι καὶ προσεύχεσθαι διὰ τὸ τὸν ἐγειρόμενον ὄρθιον εἶναι· καὶ αὐτὸς οὖν συναποθανὼν τῷ Χριστῷ καὶ συνεγερθεὶς ἔστηκεν».

78. Ὡς πρότυπο τῆς «κατὰ ἀνατολάς» προσευχῆς ἀναφέρεται ἡ προσευχὴ, ποὺ ἐγένετο ὅταν «μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν κανὼν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σολομῶντος ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκαινισμῷ «οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λεῦται καὶ οἱ φαλτφοὶ μετὰ κυμβάλλων καὶ ψαλτηρίων εἰστήκεισαν κατὰ ἀνατολάς, αἰνοῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι...» (Β' Παραλ. ε', 12 - 13) (Ἀδτόθι).

79. Ἐνθ' ἄνωτ.

80. Βιβλίον Ζ', κεφ. 22: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 123, ὅπου γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς νηστείας τοῦ Κυρίου.

81. Βιβλίον ΣΤ', κεφ. 15: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 105.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια από τη σελ. 60
του προηγούμενου τεύχους)

Καιωτέρω παραθέτουμε αυτούσιο το θαυμάσιο κείμενο του Νικολάου Καβάσιλα: «Ο δὲ ἱερεύς, μετὰ τὸ πᾶσιν εὐχασθαι τὰ δέοντα, καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ εὐχεται ὑπὸ τῶν δώρων ἁγιασθῆναι. Τίνα ἁγιασμόν; Ἐφῆσιν λαβεῖν ἁμαρτιῶν. Τοῦτο γὰρ προηγουμένως τῶν δώρων τούτων ἔργον... Ἐμνήσθητι, Κύριε, φησί, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιοτήτος... ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων». Ἐφῆσιν ἁμαρτιῶν δίδωσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς τούτων κοινωνοῦσι δώρων. Αὕτη ἡ χάρις, φησί, μὴ κωλυθῆτω ἐπ' ἐμοῦ ἀπὸ τῶν δώρων διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας. Διτῶς γὰρ λέγεται ἐν τοῖς τιμίοις δώροις ἡ χάρις ἓνα μὲν τρόπον καθ' ὃν αὐτὰ ἀγιαζέται, ἕτερον δὲ καθ' ὃν ἡ χάρις δι' αὐτῶν ἡμᾶς ἀγιαζέει. Τὸν μὲν οὖν πρῶτον τρόπον ἐν τοῖς δώροις τὴν χάριν ἐνεργεῖν, οὐδὲν δύναται κωλύειν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν, ἀλλὰ, καθάπερ ὁ ἁγιασμός αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀνθρωπίνης ἀρετῆς ἔργον, οὕτως οὐδὲ κωλύεσθαι δυνατόν αὐτὸν ὑπὸ κακίας ἀνθρώπων. Ὁ δεῦτερος δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας δεῖται σπουδῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς ἡμῶν κωλύεται ραθυμία. Ἐφῆσιν γὰρ ἡ χάρις διὰ τῶν δώρων ἡμᾶς, ἐὰν πρὸς τὸν ἁγιασμόν ἐπιτηδείως ἔχοντας λάβῃ, ἂν δὲ ἀπαρσκευαστοῖς ἐμπέσῃ, οὔτε ὄφελος ἠνεγκεν οὐδὲν καὶ μυρίαν ἡμῖν ἐνέθηκε βλάβην. Ταύτην τὴν χάριν, εἴτε ἄφῆσις τῶν ἁμαρτιῶν ἔστι μόνον, εἴτε μετ' ἐκείνης καὶ ἄλλη δωρεὰ διδομένη τοῖς μετὰ καθαροῦ συνειδότος τὸ ἱερὸν τοῦτο δειπνοῦσι δεῖπνον, εὐχεται ὁ ἱερεὺς μὴ κωλυθῆναι ἀπὸ τῶν δώρων, ὡς δυναμένην

κωλυθῆναι δι' ἀνθρωπίνην κακίαν» («Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας», κεφ. ΛΕ' 1-6).

Στὴν θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ὑπάρχει μιὰ ἀντίστοιχη φράσις, πού ἔχει ὁμοίως εὐρύτερο νόημα: «Καὶ μὴ δι' ἐμὲ (τὸν ἱερέα) καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν σου, φιλόνηπος». Ἐφῆσιν δηλαδὴ στὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν τιμίων δώρων στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἁμαρτίες τοῦ ἱερέως στὴν περίπτωσι αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνωνται αἰτία νὰ κωλυθῆ ἡ χάρις ἢ νὰ ἀθετήσῃ ὁ Θεὸς τὸ λαὸ Του, ἀφοῦ εἴτε οἱ δεήσεις τοῦ ἱερέως γι' αὐτὸν δὲν θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτες ἀπὸ τὸ Θεό, εἴτε ὑποκειμενικὰ ὁ λαὸς θὰ σκανδαλίζεται ἀπὸ τὴ φανερὴ ἁμαρτωλὴ ζωὴ τοῦ ἱερέως. Ἴσως καὶ στὴ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ παρόμοια φράσις μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθῆ ὅτι ἀφορᾷ ὄχι μόνον ἀτομικὰ τὸν ἱερέα, ὅπως τὴν ἐρμηνεύει ὁ Καβάσιλας, ἀλλὰ καὶ στοὺς πιστοὺς, ὅπως στὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Οἱ χριστιανοὶ δηλαδὴ, σκανδαλιζόμενοι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἱερέως, ἁμαρτάνουν καὶ γίνονται αἰτία ὁ ἱερεὺς νὰ κωλυθῆ ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ γι' αὐτοῦς.

412. Στὴν ἐνορία μου ὁ μικρὸς ἁγιασμός, κατὰ παράδοσι, δὲν τελεῖται τὴν 1η Μαρτίου καὶ τὴν 1η Ἀπριλίου ἀνσυμπέσουσιν ἐκαστὴν ἡμέρην ἐκ τῆς

Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀλλὰ μετατίθεται στὸ πρῶτο μετὰ ἀπὸ αὐτὲς Σάββατο. Εἶναι τοῦτο ὀρθό; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Δ. Ν.).

Δὲν γνωρίζω νὰ ὑπάρχῃ καμμιά σχετικὴ ἀπαγορευτικὴ διάταξις. Οὐτε καὶ ἡ κατ' ἔθιμο τάξις ἐμποδίζει τὴν τέλεσι τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ κατὰ τῆς καθημερινῆς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Μόνον γιὰ τὴν 1η Σεπτεμβρίου καὶ τὴν 1η Ἰανουαρίου ὑπάρχει ζήτημα, γιὰ τὸ ὁποῖο γράψαμε ἀναλυτικὰ στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 359 ἐρώτησι.

Ἡ ἀκολουθία ἐξ ἄλλου τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ δὲν εἶναι πανηγυρικὴ, ἀλλὰ κατανυκτικὴ ἀκολουθία, ἓνα εἶδος παρακλήσεως, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀντιστρατεύεται ἡ τέλεσις τῆς πρὸς τὸν πένθιμο χαρακτήρα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Ἄν ἡ πράξις πού ἀκολουθεῖται στὴν ἐνορία σας εἶναι παλαιά, ἴσως μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ μικρὸς ἁγιασμός ἦταν παλαιότερα συνδεδεμένος μετὰ τῆς θείας λειτουργίας καί, ἐφ' ὅσον τῆς ἡμέρας αὐτῆς δὲν ἐτελείτο λειτουργία, δὲν ἐτελείτο καὶ ὁ ἁγιασμός. Σήμερα ὅμως ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι ἰσχυρὸς. Ὁ ἁγιασμός ἐχει διαμορφωθῆ ἐδῶ καὶ ἀρκετοὺς αἰῶνες σὲ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία αὐτοτελῆ ἀκολουθία. Παντοῦ, ἀπὸ ὅσα γνωρίζω, ἀκόμα καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ μικρὸς ἁγιασμός τελεῖται ἀπαραιτήτως καὶ κατὰ τῆς δυὸ αὐτῆς πρωτομηνίης, ἔστω καὶ ἂν συμπέσουν σὲ καθημερινὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

15νθήμερη Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Εἶναι τὸ πνευματικὸ, μαχητικὸ ὄργανο τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Πληροφορεῖ, ἐνημερώνει καὶ κατατοπίζει τὸ λαὸ πάνω σ' ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά, πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16 κάθε μῆνα. Ἐτησίαι συνδρομὴ 400 δρχ. Καθῆκον τῶν ἐφημερίων εἶναι ἡ ἐγγραφή συνδρομητῶν.

Η ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Τοῦ κ. ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗ
Ἵψηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

«Καὶ ὁ ψάλλον ψάλλει μόνος· κἂν πάντες ὑπηχώσω, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἢ φωνῆ φέρεται» (Ἰω. Χρυσόστομος).

Τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς βυζαντινῆς ψαλτικῆς.

Ὡς λατρευτικὴ τέχνη ἢ ψαλτικὴ εἶναι ἕνα, ἴσως τὸ ἐκφραστικώτερο, μέσο στὴν ὀρθόδοξη λατρεία, ἔπου κυριαρχεῖ ὁ ὕμνογραφικὸς λόγος μὲ ἔντονο τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο, γιὰ νὰ τονίζεται ἡ προσωπικὴ πληρότητα τοῦ καθένα πιστοῦ. Ὁ ὀρθόδοξος εἶναι μόνος, «ἐνώπιος ἐνωπίω», ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ ποὺ λατρεύει. Ἡ δέσμη του ἢ ὁ αἶνος, ἡ ἱκεσία ἢ τὸ μεγαλυνάρι του, ὅπως ξετυλίγονται στὰ τροπάρια ποὺ ψελλίζει ἢ ποὺ ψαλμωδεῖ, εἶναι προσωπικὴ του ὑπόθεση, μονοδιάστατη γιὰ τὸν καθένα ἀνάγκη, μονοφωνία πάντοτε γιὰ τὸν καθένα, μὲ τὸ φυσικὸ καὶ «ἀπεριέργο» ὄργανο, τὴν ἀνθρώπινη φωνή, γιὰ τὴν λογικὴ ὑμνηση.

Ἡ ἀμεσότητα στὴ σχέση τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους τοῦ στῆ λογικὴ λατρεία, ὁ πλοῦτος τῆς ὕμνογραφίας ποὺ δημιουργήθηκε ἀπ' αὐτὴ τὴν σχέση, καὶ ἡ λεπτότητα τῆς ἔκφρασης τῶν ποικιλιωτάτων συναισθημάτων τῶν ἁγίων ποιητῶν καὶ μελουργῶν εἶναι οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες ποὺ ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη, βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ, εἶναι φωνητικὴ, μυσικὴ καὶ ἀνοργανή. Καὶ εἶναι φωνητικὴ, γιὰτι ἀλλοιῶς δὲν θὰ ὑπῆρχε ὕμνογραφία· εἶναι μονοφωνικὴ, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν προσωπικὸ καὶ μαζί καθολικὸ καὶ πάγκοινο χαρακτήρα ποὺ ἔχει· εἶναι ἀνόργανη, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀμεσότητα καὶ τὴν δυνατὴ ἔκφραση ποὺ ἔχει, κὶ ὅπωςδῆποτε δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἔκταση σὲ ποιητικὲς συνθέσεις.

* * *

Τὰ βασικὰ αὐτὰ γνωρίσματα τῆς Ψαλτικῆς μας θέλουν μιὰν ἀνάλυση καὶ μιὰν ἐξηγήση γιὰ νὰ γίνουν ὁλόκληρα κατανοητὰ καὶ ἀταλάντευτα παραδεκτὰ.

Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὑπάρχει ἀπὸ γεννησιμῶς μας μέσα μας, εἶναι τὸ φυσικὸ καὶ τὸ τέλει ὄργανο γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ λόγου. Μὲ τὴ φωνὴ μορφοποιεῖται τὰ νοήματα κὶ ἀναφερόμαστε στοὺς συναθρώπους μας ἢ λατρεύουμε τὸν Θεὸ καὶ ὕμνοῦμε τοὺς ἁγίους. Ἡ ὕμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, ψαλμοὶ καὶ τροπάρια,

σὲ δημόσιες συνάξεις, εἶναι ψαλτὴ ἢ ἀπαγγελτὴ ἢ ἀπλῆ, «χύμα», πάντοτε ὁμως «φωναχτὴ», ἐκτὸς ἀπ' τὴς καθιερωμένες «μυστικὲς» εὐχὲς τῶν ἱερέων. Γιὰ κανένα ἄλλο «φκιαχτὸ» ὄργανο δὲν ὑπάρχει τέτοιος ὡκεανὸς ρεπερτορίου, ὅσο γιὰ τὸ φυσικὸ ὄργανο, τὴν ἀνθρώπινη φωνή.

Ἡ ὕμνογραφία τῆς ὀρθόδοξης λατρείας εἶναι ἡ ἠχητικὴ ἔκφραση τῆς προσομιλίας τῶν πιστῶν μὲ τὸν Θεὸ σὲ μιὰν ἄμεση σχέση. Κὶ ἐπειδὴ στὴν προκειμένη ὑπόθεση ὁ Θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ μας εἶναι δυὸ ἀπόλυτα στοιχεῖα ποὺ προσδιορίζουν τὴν ἔνταση ἢ τὴν ἀνάταση ἢ τὴν ἔκστασή μας, ἡ ἔκφραση τῶν συναισθημάτων μας εἶναι ποικιλιωτάτη· ἀνάμεσα στὸ φόβο καὶ στὸν πόθο ἀπ' τὴν δίψα τοῦ Θεοῦ, ἡ ὕμνολογία ψυχὴ ὑφαίνει σὰν σὰντα τοὺς πολυποίκιλους ὕμνους τῆς. Ὁ αἶνος, ὁ ὕμνος, ἡ δοξολογία, ἡ ἱκεσία, ἡ δέσμη, ἡ εὐχαριστία, ἡ παράκληση, τὸ μεγαλυνάρι, τὸ δοξαστικὸ, τὸ ἰδιόμελο καὶ τὸ προσόμοιο, ὅλη ἡ ὀρθόδοξη ὕμνογραφία εἶναι φωνητικὴ ὑπόθεση. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου στὸν Θεὸ εἶναι ὁ λόγος, γιὰτι κὶ ὁ Λόγος «σὰρξ ἐγένετο» γιὰ μᾶς.

Μὲ τὰ παραπάνω τονίστηκε ἡ ἀμεσότητα στὴ σχέση τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν Θεὸ κατὰ τὴ λατρεία καὶ ξεπήγασε μαζί τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς λογικῆς λατρείας, ἡ κατὰ τὸν ἁγ. Γρηγόριο δὲν θὰ ὑπῆρχε ὕμνογραφία· εἶναι μονοφωνικὴ, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν προσωπικὸ καὶ μαζί καθολικὸ καὶ πάγκοινο χαρακτήρα ποὺ ἔχει· εἶναι ἀνόργανη, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀμεσότητα καὶ τὴν δυνατὴ ἔκφραση ποὺ ἔχει, κὶ ὅπωςδῆποτε δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἔκταση σὲ ποιητικὲς συνθέσεις.

Μὲ τὰ παραπάνω τονίστηκε ἡ ἀμεσότητα στὴ σχέση τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν Θεὸ κατὰ τὴ λατρεία καὶ ξεπήγασε μαζί τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς λογικῆς λατρείας, ἡ κατὰ τὸν ἁγ. Γρηγόριο δὲν θὰ ὑπῆρχε ὕμνογραφία· εἶναι μονοφωνικὴ, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν προσωπικὸ καὶ μαζί καθολικὸ καὶ πάγκοινο χαρακτήρα ποὺ ἔχει· εἶναι ἀνόργανη, γιὰτι ἀλλοιῶς ἡ ὕμνογραφία δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀμεσότητα καὶ τὴν δυνατὴ ἔκφραση ποὺ ἔχει, κὶ ὅπωςδῆποτε δὲν θὰ εἶχε αὐτὸν τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἔκταση σὲ ποιητικὲς συνθέσεις.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Λέκτορας Θεολογικής Σχολής Ἀθηνῶν

Πολλά είναι τὰ μέτρα πού κατά καιρούς προτείνονται γιὰ τὴν ποιμαντική δραστηριοποίηση τοῦ ἱερέως κλήρου· πολλά καὶ ὅσα λέγονται γιὰ τὶς προϋποθέσεις πού θεωροῦνται ἀπαραίτητες γι' αὐτὸν τὸν σκοπό. Ἀνάμεσα σ' αὐτά, σημαντικό ρόλο παίζει ἡ κατάρτιση τοῦ ἱερέως, ἡ μόρφωση καὶ ἡ παιδεία του. Γίνεται, λοιπόν, πολὺς λόγος γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή του, νέα προγράμματα σπουδῶν ἐτοιμάζονται καὶ πολλὲς συστάσεις γίνονται πρὸς τοὺς ἱερεῖς γιὰ νὰ μὴ παραμελοῦν τὴ μόρφωσή τους.

Ὅσοι θέβαια προτείνουν, συνιστοῦν καὶ ὑποστηρίζουν τὰ ἀνωτέρω δὲν πρέπει νὰ πιστεύουν, ὅτι ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ἔχουμε καλοὺς ἱερεῖς. Χρειαζόμαστε καὶ αὐτὴ ἄλλα καὶ ἄλλα πάρα πολλά. Ὁ παράγων ὅμως ἐκπαίδευση - μόρφωση, παράλληλα μὲ τὸ ἦθος τῶν ἱερέων ἐπιτρέπει μὴ πρώτη διαφοροποίησή τους. Ὁ ἀειμνηστος καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ποιμαντικῆς Ἀμίλιας Ἀλιβιζάτος (1887 - 1969), παίζοντας μὲ τὶς δύο αὐτὲς μεταβλητές, μόρφωση καὶ ἦθος, διαιροῦσε τοὺς ἱερεῖς σὲ τέσσερις κατηγορίες. Ὑπάρχουν, ἔλεγε στὶς παραδόσεις του, τέσσερα εἶδη ποιμένων.

- 1) Οἱ μορφωμένοι καὶ καλοὶ ποιμένες.
- 2) Οἱ μορφωμένοι καὶ κακοὶ ποιμένες.
- 3) Οἱ ἀμόρφωτοι καὶ καλοὶ ποιμένες.
- 4) Οἱ ἀμόρφωτοι καὶ κακοὶ ποιμένες¹.

Ἐνα ἐρώτημα, πάντως, παραμένει: «τί κάνει τὸν ἄνθρωπο μορφωμένο» καὶ πῶς ἰδιαίτερα «τί κάνει ἕναν ἱερέα μορφωμένο»; Ἀπὸ τὴν ἐξαρτᾶται τὸ τί μόρφωση θὰ τοῦ δοθεῖ καὶ πῶς οἱ ὑπεύθυνοί θὰ τὸν βοηθήσουν γὰ διαμορφώσει ἦθος ἱερατικό; Ἄλλωστε, ἕνα δεύτερο ἐρώτημα πού τίθεται, εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο: «ἡ Ποιμαντικὴ διδάσκεται, ἡ Ποιμαντικὴ μαθαίνεται»; Φαίνεται, ὅμως, ὅτι καὶ τὸ ἦθος καλλιεργεῖται καὶ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀποδόσεως τοῦ ποιμένα σὲ λειτουργημά του ὀφείλεται στὴν ἐκπαίδευσή του. Ὅχι, θέβαια, μὴ στιγμιαία ἢ γιὰ ἕνα μικρὸ διάστημα κατάρτιση καὶ ἐκπαίδευση, ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγο, μὴ δια δίου μόρφωση καὶ ἐπιμόρφωση κρίνεται ὡς ἀπαραίτητη, ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα, γιὰ νὰ ἄρθῃ ὁ σημερινὸς ποιμὴν σὲ ὕψος τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν καθηκόντων του. Γι' αὐτὸ, δίδεται: σήμερα, ὁλοένα καὶ μεγαλύτερη προσοχὴ ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες στὴν κατάρτιση τῶν ποιμένων².

Ἀσφαλῶς καὶ παλαιότερα μερμινοῦσε ἡ Ἐκκλησία γιὰ μὴ στοιχειώδη μόρφωση τοῦ ἱερέα. Τὶς τελευταῖες ὅμως δεκαετίες, ἡ μόρφωση αὐτὴ ἀντιμετωπίζεται ὅλο καὶ πῶς ὑπεύθυνα καὶ συστηματικά. Μία νέα νοσοτροπία ἐπικρατεῖ στὴν κατάρτιση τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων. Γίνεται δεκτό, ὅτι ἡ μόρφωση ἀποτελεῖ ἀναπό-

σπαστο τμήμα τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερέως· εἶναι καὶ αὐτὸ κομμάτι τῆς «δουλειᾶς» του καὶ δὲν εἶναι χαμένος κόπος καὶ χρόνος. Παρήλθε φαίνεται ὁ καιρὸς, ὅπου ἡ μελέτη δὲν ἐθεωρεῖτο σοβαρὴ ἀπασχόληση. Τὸ πάρα κάτω ἀνέκδοτο εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς νοσοτροπίας πού ἐδέσποζε κατὰ τὸ παρελθόν.

Κάποιος ἐνορίτης ἤθελε νὰ ἀπασχολήσει τὸν παπᾶ τῆς ἐνορίας του γιὰ κάποιο ζήτημα. Δὲν ἤθελε ὅμως νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ σὲ περίπτωσιν πού ἦταν ἀπασχολημένος μὲ κάποια ἐργασία. Στέλνει λοιπόν τὸν μικρὸ του γυιὸ γιὰ νὰ δεῖ τί ἔκανε ὁ παπᾶς ἐκεῖνη τὴν ὥρα. Ὁ μικρὸς ἐπιστρέφει σὸ σπίτι καὶ λέει στὸν πατέρα του: «Ὁ παπᾶς Φώτης δὲν κἀγει τίποτα. Διὰ δὲ ζεῖ!».

Οἱ καιροὶ ἄλλαξαν ἀπὸ τότε, καὶ μαζί τους ὁ σεβασμὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού εἶναι ἀπασχολημένος μὲ τὸ διάβασμα. Στὰ χωριά, ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ ἐργασίες ἐπείγουν, ἀφήνουν τὰ παιδιά τους νὰ διαβάσουν γιὰ τὸ σχολεῖο, δὲν τὰ διακόπτουν γιὰ «δουλειὰ» ἢ γιὰ «δουλειές». Κι ὁ ἱερέας, ὅλο καὶ ξεκλέβει λίγο χρόνο γιὰ νὰ μελετήσει κάτι πού θὰ τὸν βοηθήσῃ καλύτερα σὸ ἔργο του. Ἀγοράζει βιβλία σὰν κάτι χρήσιμα, συγκροτεῖ μικροτερεῖα ἢ μεγαλύτερη βιβλιοθήκη, χωρὶς νὰ φοβάται ὅτι θὰ τοῦ ποῦν, ὅταν τὴν δοῦν «μεστὴν βιβλίων», ὅτι «ἔλαβε τὰ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ἔθηκε εἰς τὴν θυρίδα ταύτης»³.

Κατὰ συνέπειαν, γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ ἱερεὺς νὰ συλλάβῃ τὰ μηνύματα τῆς ἐποχῆς μας καὶ νὰ κατανοήσῃ τὰ αἰτήματα τοῦ καιροῦ μας, χρειάζεται πληροφόρηση καὶ ἐνημέρωση. Ἀναγκάζεται, λοιπόν, μὴ ποικίλους τρόπους νὰ ἔχει πρόσβαση σὲ νέες γνώσεις, νὰ παρακολουθεῖ τὰ συμβαίνοντα, «νὰ μπλέκει μὲ τὰ γεγονότα τῆς μέρας τὶς ὀρθάνοιχτες κόρες τῶν ματιῶν του» ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητὴς, νὰ κρίνει, νὰ συγκρίνει, νὰ διακρίνει. Ἐτοιμάζεται, δηλαδή, γιὰ νὰ παῖξει τὸν ρόλο πού ἐπιτάσσει ἡ σύγχρονη ἐποχὴ ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πού ἀνατέλλει.

Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ γιὰ μελέτη καὶ γνώση δὲν παρουσιάζεται σήμερα γιὰ πρώτη φορά. Σὲ κάθε μεταβατικὴ ἐποχὴ γίνονται ἀξιολογήσεις καὶ ἀνακατατάξεις, προσθήκες καὶ ἀφαιρέσεις σὲ ὄλικο πού κρίνεται ἀναγκαῖο καὶ θεμελιακό, καὶ πού δὲν συγχωρεῖται ἢ ἔλλειψη καὶ ἡ παράλειψή του στὴν ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση. Ἀπὸ παλιὰ, ὅπως γνωρίζουμε, ἡ Ἐκκλησία ἀπαιτοῦσε νὰ ἔχει ὁ ἱερεὺς μὴ κάποια μόρφωση. Εἶναι ἐπίσης πανθομολογούμενο ὅτι στοὺς κόλπους τῆς ἀναδειχτηκαν σοφοὶ ἱεράρχες καὶ φωστῆρες τοῦ πνεύματος σὲ ὅλες τὶς τάξεις τῆς. Τὸ ζήτημα ἦταν νὰ μποροῦν νὰ μορφῶνται ὅλο καὶ πλατύτερα στρώματα τοῦ Κλήρου.

Ἰδιαίτερα δὲξὺ ἐμφανίστηκε τὸ πρόβλημα στὴν ὀρ-

θόδοξη Ἐκκλησία μετὰ ἀπὸ τοὺς τέσσερις αἰῶνες δουλείας κάτω ἀπὸ τὸν ἐπαχθὴ τουρκικὸ ζυγὸ. Τὸ θέμα τῆς ἑλλείψεως μορφωμένου κλήρου ἀντιμετωπίστηκε ἀπὸ τὴν ἔναρξιν σχεδὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀδαμαντίος Κοραῆς (1748 - 1833), ὑπέρμαχος ἐνὸς μορφωμένου κλήρου, εἶχε συντάξει καὶ πρακτικὸ σχέδιο γιὰ τὴ μόρφωσίν του. Παιδεία καὶ ἀρετὴ εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα προσόντα γιὰ τὸν μέλλοντα νὰ χειροτονηθεῖ⁴. Ἀλλὰ καὶ μετὰ, καθ' ὅλη τὴ διάρκειαν τοῦ ἐλευθέρου βίου τοῦ ἔθνους μας, συνεχίσθησαν καὶ συνεχίζονται, μέχρι, τώρα, οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ Κλήρου, ὅπως σημειώσαμε καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ σημειώματός μας⁵.

«Εἰς τὴν παρούσαν ἡμῶν κατάστασιν...», ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Κοραῆς γιὰ τὴν ἐποχὴ του, πολλὰ ἀπομένουν νὰ γίνουν καὶ σήμερον γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἱερέως. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι «εἰς τὸν Κλῆρον μας ἀξάνει καθημέραν ὁ ἀριθμὸς τῶν καλῶν καὶ ἀληθῶς σεβασμίων ποιμένων» βλέπω καὶ τινὰς ἐξ αὐτῶν ἔχοντας ἐξαιρετον φροντίδα τῆς παιδείας τοῦ γένους· ἀλλ' ἐπεθύμουν ν' ἀξιήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν», συνέχισε. Αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία συναντᾶ τίς εὐχῆς ὄλων μας γιὰ κάτι τέτοιον.

Ἐφέτος συμπληρώνονται διακόσια χρόνια ἀπὸ τὰ

πρῶτα δημοσιεύματα κατηχητικοῦ περιεχομένου καὶ στίς 6 Ἀπριλίου ἑκατὸν πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ «διακρινομένου ἐπὶ εὐρυτάτῃ παιδείᾳ συνδεδουασμένη μετὰ θαυτάτης εὐσεβείας» διδασκάλου τοῦ Γένους Ἀδαμαντίου Κοραῆ⁶. Παρὰ τίς τυχὸν ἀντιρρήσεις ποὺ μπορεῖ ἐνδεχομένως νὰ ἔχει κανεὶς γιὰ μερικὲς ἀπόψεις τοῦ Κοραῆ, εἶναι δίκαιο νὰ τονισθεῖ ἡ θετικὴ συμβολὴ του στὴν ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση. Ἄς θεωρηθεῖ ταπεινὸ μνημόσυνο στὸν «κατηχητικὸ» του ζῆλο γιὰ μόρφωση τοῦ κλήρου, ἢ παράθεση κειμένων του ποὺ ἀκολουθεῖ.

Πρόκειται γιὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Π α π ᾶ Τ ρ ἔ χ α του, ἓνα «μυθιστόρημα ποιμαντικῆς ἐπιστημονικῆς φαντασίας» ὅπως θὰ τὸ χαρακτηρίσαμε ἢ «συναξάριον» τοῦ βίου τοῦ Βολισσινοῦ Ἐφημερίου, καθὼς τὸ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὁ Κοραῆς. Τὸ ἐξάισιο αὐτὸ ἀφήγημα ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὰ Προλεγόμενα στίς τέσσερις πρῶτες Ραψωδίες τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου ποὺ ἐξέδωσε ὁ Κοραῆς στὸ Παρίσι⁷. Μὲ ἀπαράμιλλο, πράγματι, τρόπο καταδεικνύει τὴν ἔφεση γιὰ γράμματα καὶ μόρφωση τοῦ Χίου ἐκείνου ἱερέως, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος ἀπ' αὐτὴν τὴν παιδείαν, ὅχι μόνον στὸ πρόσωπο τοῦ Ἐφημερίου, ἀλλὰ καὶ «εἰς ἅπαντα τὸν λαόν», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ ἱ. Χρυσόστομος⁸.

1. Ποιμαντικὴ, Ἀθήναι 1954, σ. 7.

2. Βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικὴ θεολογικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας, Ἀθήναι 1980, 28 σ., ὅπου καὶ διδλοιογραφία.

3. Ἀδελφ. Σαραπίωνος, λόγος β', Τὸ Γερωντικὸν σ. 118.

4. Βλ. τὴν ὁραία μελέτη τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Γαλιῆ, Αἰ περὶ κλήρου ιδέαι τοῦ Κοραῆ, Ἀθήναι 1960, σ. 5-11. Ἐπίσης, τὸ ἄρθρον Κοραῆς, τοῦ Ἀλεξ. Κ. Παπαθεοῦ, στὴν «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τόμος 7, 1965, σσ. 818-825.

5. Κατατοπιστικὴ καὶ εὐδύνοπη εἶναι ἡ ἐκθεση αὐτῆς τῆς πορείας, ποὺ κάνει ὁ καθηγητῆς Ἀνδρέας Φυτράκης στὴν μελέτη του, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ μασιεία, Τὸ πρόβλημα τῆς μορφώσεως καὶ ἐπιμορφώσεως τῶν ἐφημερίων μας, Ἀθήναι 1981, 52 σ.

6. Γαλιῆ 1960, σ. 3.

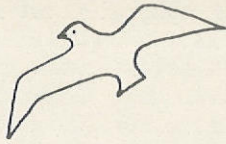
7. Οἱ χρονολογίαι ἐκδόσεων εἶναι 1811, 1817, 1818, 1820. Ἰδιαίτερη ἐκδοση τῶν Προλεγόμενων ἔγινε στὴν Ἀθήνα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1842 ἀπὸ τὸν Δ. Ἀργυριάδη μετὰ τὸν χαρακτηριστικὸν ὑπότιτλο: «τῆν τρόπον ὃ κληρος τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ δόξαν καὶ λαμπρότητα». Τὸ πλῆρες κείμενον βλ. στὴ «Νέα Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τῶν ἐκδ. Ἐρμῆς, τόμος 3, Ὁ Π α π ᾶ τ ρ ἔ χ ας, σὲ ἐπιμέλεια Ἀλκῆ Ἀγγέλου, Ἀθήνα 1978, σ. 25-147. Τὰ ἀποσπάσματα ποὺ παραθέτομε στὴ συνέχεια, προέρχονται ἀπὸ τίς σ. 61-66, 69-70. Ἐδνόητο εἶναι ὅτι συνιστᾶται ἢ ἀνάγνωσις ὅλου τοῦ ἔργου.

8. Περὶ Ἱερωσύνης Λόγος Β', δ', PG 48, 635. «Τὸ δὲ τῆς ποιμαντικῆς κέρδος εἰς ἅπαντα διαδίδει τὸν λαόν».

Ὁ βιογράφος τοῦ Ἱερομόναχος Εὐθύμιος ἀναφέρει: «... καὶ ὄντως θαῦμα ἦτο νὰ τὸν βλέπῃ τις τὸν εὐλογημένον ὅπου ἐκάθητο εἰς τὸ σκαμνίον καὶ πέριξ του εἶχε τὰ βιβλία, ἄλλα ἀνοικτὰ καὶ ἄλλα κλεισμένα, καὶ μετὰ τὸ κονδύλιον εἰς τὴν δεξιάν ἐθεωροῦσε πότε τὸ ἓνα καὶ πότε τὸ ἄλλο» (Πηδάλιον 1970, σ. ε').

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ποὺ τὰ ἔργα του συνιστοῦν καὶ μόνον τοὺς μὲν δλόκληρη Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη».

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Παπᾶ Τρέχας

ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

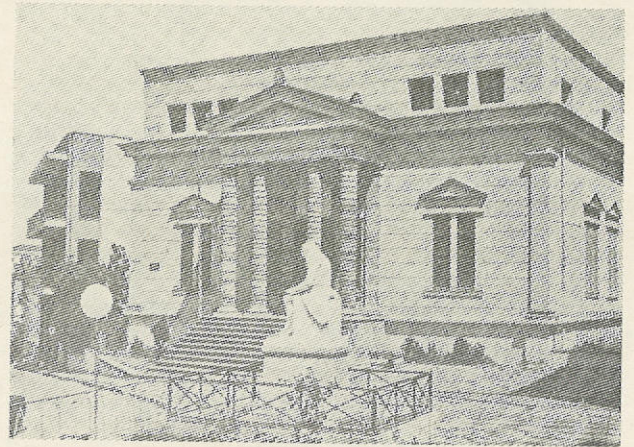
Τῆς παιδείας ἡ ἰσχὺς

Κατανόησε τῆς παιδείας τὴν ἰσχὺν εἰς αὐτὸν μας τὸν Κλήρον· παρατήρησε πόσον διαφέρουσι παρὰ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἐξ αὐτοῦ ἐπαιδευθήσαν, καὶ προθυμῶνται νὰ καταστήσωσι κοινὴν εἰς τὸ γένος τὴν παιδείαν· παρατήρησε ἀκόμη καὶ πόσον ὁ λαὸς τοὺς διακρίνει καὶ τοὺς σέβεται παρὰ τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ ἀκούῃ ἀπὸ τὸ στόμα των τῆς καθαρᾶς θρησκείας τὴν διδασκαλίαν ἀφοῦ ἐπληροφορήθη, ὅτι ἀρκοῦμενοι εἰς διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Παύλου (Α΄ Τιμ. 6,8), ἄλλο δὲν ζητοῦν, εἰς ἄλλο δὲν ἀσχολοῦνται, παρὰ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου των. Κατανόησέ τιν ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ὅσοι κακομεταχειρίζονται τὴν παιδείαν (ἐὰν εἶναι τινὲς τοιοῦτοι), παραβάλλον αὐτοὺς μὲ τοὺς ὀλίγελ' ἀπαιδευτοὺς ἱερεῖς. Εἰς τοὺτους βλέπομεν ὅσα δὲν συγχωρεῖ ἐκεῖνους νὰ τολμήσωσιν ἡ παιδεία. Ἐν ἐπιθυμῆς ἐτι πλησιέστερον παράδειγμα, παράβαλε, φίλε, τὴν παροῦσαν μὲ τὴν προτέραν μου διαγωγὴν. Οὔτε διά-

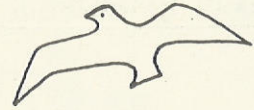
βολος ἤμην πρὸ τῆς παιδείας, οὔτ' ἄγγελον μ' ἔκαμεν ἡ παιδεία. Ἄλλ' ὁ ἀπαιδευτος Παπᾶ Τρέχας, χωρὶς νὰ ἦτο κακός, ἔπρασε κ' ἔλεγε πολλὰ κακά διότι δὲν ἤξευρεν ὁ ταλαίπωρος, οὔτε τί ἔπρασεν, οὔτε τί ἔλεγε. Δὲν ἐνθυμᾶσαι πῶς ἱεροουροῦσα, πῶς ἀνεγίνωσκα τὸ ψαλτήριον, πῶς τὸ Εὐαγγέλιον, πῶς τὴν ἀκολουθίαν ὅλην; μὲ πόσην προθυμίαν (νὰ μὴν εἶπω ἀναισχυντίαν) ἔτρεχα εἰς τῶν ἐνοριτῶν μου τοὺς οἴκους, τῶν Θεοφρατείων τὴν ἡμέραν, μὲ τὴν ἁγιασθήσαν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ μὲ τὸ «Ἐν Ἰουδάνῃ» εἰς τὸ στόμα, νὰ σακκίζω τῶν πτωχῶν τοὺς κόπους; Τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα μικρὰν παιδείαν βλέπω τώρα, ὅτι ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν μου κάποιαν συστολήν, νὰ μὴ παίζω μὲ τὰ σπουδαῖα, μηδὲ νὰ μεταβάλλω τὴν θρησκείαν εἰς πραγματείαν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ εἰς πραγματευτοῦ ἐργαστήριον. Δὲν ἐκαθαρίσθη τελείως ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὴν φιλοκέρδειαν, τὴν ὁποίαν ἐμπορεῖ τρόπον τινὰ νὰ δικαιώσῃ καὶ ἡ πενία μου ἄλλ' αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, τὰς ὁποίας ἀναγινώσκω τώρα μ' εὐχαρίστησιν, ἐπειδὴ τώρα τὰς καταλαμβάνω, μοῦ ἔμπρυσαν εἰς τὴν ψυχὴν τὸ χρεωστούμενον εἰς τὴν θρησκείαν σέβας.

—Ὁ Παῦλος ὁμως, Δέσποτά μου, λέγει ὅτι «Οἱ τὰ ἱερά ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσι» (Α΄ Κορ. 9,13).

—Ἄλλ' ὁ Παῦλος ἀκόμη λέγει καυχώμενος:

Ἡ Βιβλιοθήκη Κοραῆ

«Οὐδὲ δωρεὰν ἄριον ἐφάγομεν παρὰ τινος· ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινὰ ὑμῶν» (Β' Θεσ. 3,8). Ἄλλ' ἄφες με νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου. Ἐντρέπομαι, τέκνον, νὰ μὰ τὸν...! ἐντρέπομαι νὰ πωλῶ τὰ ἄγια, καὶ νὰ προσμένω τὰ δεσποτικὰς ἐστιάς, ὡς προσμένουν οἱ πραγματευταὶ τὰ πανηγύρια, νὰ πωλήσωσι τὰς πραγματείας των. Ἐντρέπομαι νὰ ραντίζω μὲ νερὸν ὀλίγον, τοῦ πωροῦ τὸ πρόσωπον, διὰ νὰ τοῦ σύρω μιὰς ἢ καὶ δύο ἡμερῶν τροφήν τῶν τέκνων του. Ἄν τὸ φαντάζωμαι νερὸν ἀπλοῦν, τὸν πλανῶ πωλῶν εἰς αὐτὸν ὅ,τι δύναται νὰ λάβῃ δωρεὰν ἀπ' ὅλας τὰς θρόσεις· ἂν τὸ πιστεύω ἀγασμένον, γίνομαι καὶ καταφρονητὴς τῶν ἀγίων. Ἐρχομαι τώρα εἰς τοῦ Παύλου τὰ λόγια «Οἱ τὰ ἱερά ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν». Μὴν ἐγὼ εἶπα, ἢ ἐσυλλογίσθην ποτὲ νὰ τρεφόμεθ' ἀλλαχόθεν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ἱερόν; Ἡ ἱερατικὴ ἐργασία εἶναι τοιαύτη, ὅποια δὲν μᾶς συγχωρεῖ τέχνην ἄλλην οὐδεμίαν. Πόθεν ἄλλοθεν ἔχω νὰ ζήσω, ἐὰν δὲν με θρέψῃ τὸ ἱερόν; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο χρεωστωτὸς κ' ἐγὼ νὰ καταγίνωμαι ὅλος εἰς τὸ ἱερόν, μὴν ἐμποδιζόμενος ἀπὸ καμμίαν ἄλλην ἀσχολίαν· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λαμβάνω μὲ ἐνοχημοσύνην τὴν ὅποιαν μὲ δίδει τροφήν, χωρὶς νὰ τοῦ ζητῶ καὶ τροφήν, ἥτις ὄχι μόνον ἐμποδίζει τὴν ἐργασίαν τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ γίνεται κ' αἰτία νὰ θλασφημῆται ὁ δεσπότης τοῦ ἱεροῦ. Πίστευσέ με, τέκνον, ὅτι ὁ ἀληθῶς ἄξιος τοῦ ὀνόματος ποιμῆν,

ᾧ λαοὶ τ' ἐπιτειοράφεται καὶ τόσσα μέμλε,
[ποῦ ἔχει τόσο κόμο νὰ φροντίσει καὶ τόσες
ἔργοιες, Ἰλιάδος Β' 25],

—διὰ νὰ φέρω μάρτυρα καὶ τὸν συμπατριώτην μας Ὁμηρον— ἐνκολώτερον ἦθελ' ἴσως ἐνκερήσειν νὰ σκνιτοτομῆ, νὰ ράπη, ἢ νὰ ἐοράζεται καμμίαν ἄλλην τέχνην, παρὰ νὰ τρυφᾷ. Ἡ ζωὴ του ὅλη δὲν ἀρκεῖ εἰς τὴν περὶ τοῦ ποιμνίου μέριμναν. Αἱ ἡμέραι του δὲν εἶναι ἱκαναί, ἂν δὲν προσθήσῃ πολλάκις καὶ τὰς ἀγρυπνίας τῆς νυκτός. Ἀναίσθητος πρέπει νὰ ἦναι, ὅστις, ἀναγινώσκων ὅσα λέγει ὁ Παῦλος περὶ τῶν μεριμνῶν καὶ κινδύνων τοῦ ποιμαντικοῦ ἐπαγγέλματος, δὲν ἀνατριχιάζει.

... εἰς ἅπαντα διαβαίνει τὸ λαὸν

Ἐκατάλαβες ἀπ' ὅσα ἕως τώρα σὲ εἶπα, φίλε, πόσον ὠφέλησεν ἡ παιδεία τὸν καλὸν ἱερέα τῆς Βολισσοῦ· ἀλλὰ δὲν σ' ἐδιηγήθην ἀκόμη καὶ πόσον ὠφε-

λήθησαν οἱ Βολισσινοὶ ἀπὸ τὴν παιδείαν τοῦ ποιμῆνος των. Ἐξεύρεις τὴν κακὴν αὐτῶν κλίσιν εἰς τὴν φρωμοζητίαν. Ἄν καὶ δὲν τοὺς ἐλευθέρωσεν ἀκόμη τελείως ἀπ' αὐτὴν, ἐτύχησεν ὅμως νὰ σύρη τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὸ ἴσον αἰσχροῦν τοῦτο ἔργον, καὶ νὰ τοὺς παρακινήσῃ μὲ τὰς χρυσᾶς του ὀμλίας νὰ γεωργῶσι τὴν γῆν. Πρὶν σοφισθῆ ὁ Παπὰ Τρέχας, οἱ Βολισσινοὶ εἶχαν μάγους, χειροσκόπους, ἐπαρτηροῦσαν καλὰς καὶ κακὰς ἡμέρας, εὐτυχή καὶ δυστυχή συναντήματα, ἔβλεπαν στοιχεῖα, βορβολάκους, αὐτὴν κάποτε τὴν σκορδοῦλαν μεταμορφωμένην εἰς γυναῖκα· τώρα, φίλε, (ᾧ δύναμις τῆς παιδείας!) ὅλα ταῦτα τὰ γρασώδη φρονημάτων ἀφανίζονται κατὰ μικρὸν μὲ τὰς σοφὰς διδαχὰς τοῦ ἱεροῦ, καὶ πολλάκις μὲ ὀλίγα λόγια, ἀριτυμένα μὲ τὸ ἅλας τῆς ἀστείότητός του. Τὸν ἐδιηγεῖτο ἕνας ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς μὲ πολλὴν φόβον, ὡς ἱεράσιον, ὅτι ὁ σκύλος τοῦ γείτονος ἐγαύγιζεν ὅλην τὴν νύκτα. «Ὅσα γίνονται, τὸν ἀπεκρίθη, κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ τὴν θέλησιν, εἶναι ὅλα καλὰ καὶ ἄφροβα. Καθὼς ἔδωκεν εἰς σὲ τὸν προφορικὸν λόγον, οὕτως ἔπλασε τὸν σκύλον νὰ γαυγίξῃ· πολλοῦ φόβου ἄξιον κακὸν ἦθελ' εἶσθαι, ἂν εὐὸ ἐγαύγιζες, ὁ δὲ σκύλος ἐλαλοῦσε».

«Ὁ Κοραῆς πατάει στερεὰ σ' ἕνα ἔδαφος ποῦ φαίνεται πῶς τὸ ἀναπλάθει ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ὁ ἥρωάς του δὲν μπορεῖ νὰ φοδηθεῖ τὸ χρόνο· τὸν βλέπουμε καὶ σήμερα ἀκόμη: περασμένος τὰ σαράντα, κοντός, μᾶλλον μελαχροίνος, σβέλτος, ἀλλὰ καὶ ἥρεμος κατὰ τὰ ἄλλα, στὶς κινήσεις του».

(Ἄλκης Ἀγγέλου)

Χίτος κληρικὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας ντυμένος μὲ εὐτελεῖ ἐγχώρια ἀμφίεση ἀπὸ τὸ χωριὸ Κέραμος.

Ἐπιμέλεια καὶ ἐπιλογή κειμένων
Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥΜ*

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὰ γινόμενα.
Τὰ μέλλοντα γνωρίζουν οἱ θεοί,
πλήρεις καὶ μόνοι κάτοχοι πάντων τῶν φώτων.
Ἐκ τῶν μελλόντων, οἱ σοφοὶ τὰ προσερχόμενα
ἀντιλαμβάνονται.
...Ἡ ἀκοή
αὐτῶν κάποτε ἐν ὧραις σοβαρῶν σπουδῶν
ταράττεται. Ἡ μυστικὴ βοή
τοὺς ἔρχεται τῶν πλησιαζόντων γεγονότων.
Καὶ τὴν προσέχουν εὐλαβεῖς. Ἐνῶ εἰς τὴν ὁδὸν
ἔξω, οὐδὲν ἀκούουν οἱ λαοί.

Σχολιάζοντας αὐτὸ τὸ στιχοῦργημα, κάποιος ση-
μερινός μας λόγιος παρατηρεῖ: «Σοβαρὸ μάθημα,
ἀντλημένο ἀπὸ τὴ Φιλοσοφία, τὴ Θρησκευολογία, τὴν
Ἱστορία. Τὸ τι θὰ συμβεῖ στὸ μέλλον, δὲν εἶναι ἐφι-
κτὸ νὰ τὸ ξέρουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀπόφαση ὄχι βέβαια
ἀπόλυτη στὸν καιρὸ μας. Μιὰ καινούργια ἐπιστήμη, ἡ
Μελλοντολογία, ποὺ στοὺς κόλπους της βρίσκουν τόπο
καὶ ἐπὶ μέρους ἐπιστῆμες, ὅπως οἱ λεγόμενες θετικές,
εἶναι σὲ θέση νὰ προδιαγράψει γεγονότα ἀνήκοντα
ὄχι μόνο στὸ φυσικὸ κόσμο, ἀλλὰ καὶ στὸν πολιτι-
στικὸ. Γενικὰ ὅμως, πάντα θὰ ἰσχύει τὸ ὅτι μονάχα
τὸ Θεῖο μπορεῖ νὰ γνωρίζει ἀπὸ πρῖν. Οἱ ἄνθρωποι,
ἡ μεγάλη μάζα τους, ἔχουν ἀντίληψη ὅσον περιλαμ-
βάνονται στὸ παρόν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικοὶ
ἐκλεκτοί, οἱ ἀληθινοὶ σοφοί, εἴτε κατέχοντας μεγαλύ-
τερα ἐδάφη τοῦ ἐπιστητοῦ, εἴτε διαθέτοντας δξεία
καὶ πιὸ ὠριμὴ κρίση, ποὺ μποροῦν ν' ἀποκρυπτογρα-
φοῦν τὸ ἐγγὺς μέλλον».

Δὲν εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ Ναούμ. Ἡ δική του
«ὄρασις» εἶναι ἄλλης τάξεως. Μιλᾷ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ
ἀνήκει ὄχι στὸ πεδίο τῆς ἀποκλειστικῆς ἀνθρώπινης
σοφίας, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο τῆς θρησκείας. Εἶναι ὁ βιβλι-
κὸς προφήτης.

Τί εἶναι ἕνας βιβλικὸς προφήτης; Μᾶς ἀπαντᾷ ὁ
ἱερός Αὐγουστῖνος: «Μηνύτορας τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ
στοὺς ἀνθρώπους». Πράγματι, ἡ λέξις ναμπχί στὰ
ἑβραϊκά, καθὼς καὶ ἡ ἀραβικὴ ναμπά'α καὶ ἡ ἁκκα-
δικὴ ναμπού, ὁμόηχος ἀλλὰ καὶ συγγενικὸς στὴν ἔν-
νοια, ἔχουν ἀντίστοιχὸς τους τίς ἐλληνικὲς προφητεύω,
προφήτης. Γενικὰ, ὁ προφήτης μιλᾷ ἐξ ὀνόματος τοῦ

Θεοῦ σταλμένος ἀπ' αὐτόν, εἰδικὰ δέ, ἐπίσης προλέ-
γει κάτι ποὺ θὰ γίνῃ στὸ μέλλον. Κύριο γνώρισμά του
ἔχει τὸ πρῶτο.

Ἡ σειρά τῶν ἀγγελιαφόρων αὐτῶν, ποὺ δροῦν
ἀνάμεσα στὸν ἑβραϊκὸ λαό, ἀρχίζει, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς
πιὸ σπουδαίους, ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ καὶ φθάνει στὸν Ἰω-
άννη τὸ Βαπτιστή. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, σώζονται
μερικῶν γραπτὲς οἱ διδασκαλίαι. Συγκεκριμένα: α)
Πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, Ἄμώς, Ὡσηέ, Ἡσαΐας, Μι-
χαΐας, Ναούμ, Σοφονίας, Ἀββακούμ, Ἰερεμίας, Βα-
ρούχ. β) Κατὰ τὴν αἰχμαλωσία, Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ. γ)
Μετὰ τὴν αἰχμαλωσία, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας, Ὁβδιού,
Ἰωήλ, Μαλαχίας. Δεκαεξὶ συνολικά, χωρίζονται στοὺς
τέσσερις μεγάλους (Ἡσαΐας, Ἰερεμίας, Ἰεζεκιήλ,
Δανιήλ) καὶ τοὺς ἐλάσσοντες (οἱ ὑπόλοιποι).

Ἐντρυφώντας σ' αὐτούς, ἀποκομίζει κανεὶς
πολύχυμο πνευματικὸ ὕλικό. Ὁ λόγος τους εἶναι πάντα
ἐπίκαιρος. Δρέπεις στὶς θεόπνευστες αὐτὲς σελίδες
ἄνθη συνήθως μεγάλης ποιήσεως, καθὼς καὶ αἰώνιες
ἀλήθειαι, σχετικὲς μὲ τὴ θρησκεία, τὰ κοινωνικὰ ἤθη
καὶ κάθε ὑψηλὸ ἀνθρώπινο ἐνδιαφέρον. Μιὰ ἰδιαίτερα
ἀξιοσημείωτη πτυχή τους, ἐκεῖνη ποὺ ἀναφέρεται σὲ
ὅσα προσήμαναν, μὲ πρῶτο-πρῶτο τὴν ἱστορικὴ παρ-
ουσία τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ, δείχνει πόσο εὐνοημένοι
ἀπὸ τὸ ἄνωθεν φῶς ἄνδρες ὑπῆρξαν. Σὲ τίποτε δὲν
ἔπεσαν ἔξω. Μιὰ ἀκόμη ἐνδειξὴ γιὰ τὸ γνήσιο, βαθῆ
δεσμό τους μὲ τὸ ὑπερέπεραν.

Ἀνάμεσά τους, μὲ ἐπάρκεια σχεδὸν ὅλων τῶν
χαρισμάτων, παρὰ τὴ βραχυλογία του, σελαγίζει καὶ
ὁ Ναούμ. Ἀποτείνεται καὶ ἀπηχεῖ καὶ σ' ἐμᾶς, τοὺς
πιστοὺς κάθε γενεᾶς καὶ τόπου, ὅπως στοὺς συγκαί-
ρινοὺς του.

Ἄστραπόβροντα

καὶ τρυφεροὶ ἦχοι

Τὸ κύριο σῶμα τοῦ βιβλίου ἀρχίζει μ' ἕνα ψαλμὸ (α'
2-8), ποὺ χωρίζεται σὲ δυὸ μέρη (στίχ. 2-6 καὶ 7-8).
Εἶναι ἕνα δοξαστικὸ στὸν Παντοκράτορα, καμωμένο, λές,
ἀπ' ἀστραπόβροντα ἀλλὰ καὶ τρυφεροὺς ἦχους (τὰ μὲν
στὸ α', τὰ δὲ στὸ β' μέρος). Ἄν καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦν
τὴν προέλευση ἀπὸ τὸ Ναούμ, γενικὰ ἐναρμονίζεται στὸ
ῥυθμὸ καὶ τὰ νοήματα τοῦ ἔργου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 47 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

«2 Θεός ζηλωτής και εκδικῶν Κύριος, εκδικῶν Κύριος μετὰ θυμοῦ, εκδικῶν Κύριος τοὺς ὑπεναντίους αὐτοῦ και ἐξαίρων αὐτὸς τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ».

Ἡ ἔκφραση φανερώνει πάθος και ρητορεία. Εἶναι μιὰ ὁμολογία, μιὰ θεαίωση πού δὲν σηκώνει ἀντίρρηση. Ριζωμένος στὰ βάθη μιᾶς πιστῆς καρδιάς, αὐτὸς ὁ ὀγκόλιθος πού τὸν ἀποτελοῦν τέσσερα στρώματα μιᾶς και τῆς ἴδιας διακήρυξης, ὀρθώνει τὰ πελασγικά προπύλαια τοῦ διδίου. Εἶναι ἓνα ἐπιβλητικό ἄσπια, σὰν ἓνας ἀπόηχος τῆς θριαμβευτικῆς ὠδῆς τοῦ Μωϋσῆ και τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, κατὰ τὴν Ἔξοδο (Ἐξ. ιε' 1-19). Μὲ μόνη διαφορὰ πὼς ἐκείνη εἶναι ἓνας ἐπίλογος, ἐνῶ αὐτὸ ἓνα προοίμιο.

Τί σημασία ἔχει; Τὴν ἴδια ἀπράδαντη πεποίθηση διατρανώνουν. Πὼς ὁ Θεός, ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι «ζηλωτής» και «εκδικῶν». Δὲν ἀνέχεται ἀπειρήματα τὸ κακό. Σὲ μιὰ στιγμὴ, τὸ πλήττει ἀνεπανόρθωτα, ὀριστικά. Ἐσπᾶ πάνω του ἡ φοβερὴ ὀργή και τὸ τσακίζει. Μ' αὐτὴ του τὴν ἐνέργεια, θυμίζει ἄνθρωπο παράφορο, ἀχαλίνωτο στὰ αἰσθήματα.

Στὴν πεποίθηση αὐτὴ, δὲν ἔχεις νὰ κάνεις μὲ τὸν τυφλὸ σωδινισμό. Δὲν εἶναι μιὰ ἔκρηξη μὲς ἀπὸ τὰ σκοτάδια τοῦ ὑποσυνειδητοῦ. Προέρχεται ἀπὸ ὀλόφωτη γνώση. Μπορεῖ νὰ χρωματίζεται τὸ γεγονός μὲ σχεδιασμούς και τόνους παρμένους ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ἀνθρωποπάθειας, ἀλλὰ μόνον γιὰ λόγους ἐντυπωσιασμοῦ. Ἐννοεῖται, τὸ Θεοῦ τίποτε δὲν κάνει στὴν Ἱστορία τὸ ἀλόγιστο, τὸ ὑπερβολικό σὲ σχέση μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀληθινῆς δικαιοσύνης. Τιμωρεῖ τὴν ἀνομία. Καὶ τὴν τιμωρεῖ μὲ τρόπο πού ἀφήνει τὸ θεατὴ ἄναυδο. Ἄν ὅμως τὴ συγκρίνουμε μὲ τὶς παραμέτρους τῆς ἀνθρώπινης ἐνοχῆς, τὴ βρίσκουμε ἀντιστοιχίη τῆς. Λειτουργεῖ μὲ τὴ συνέπεια και τὴν ἀκρίβεια νόμου.

Τὶς διδλικές ἀλήθειες, ὅσο και ἂν εἶναι ντυμένες μὲ σχήματα ἀνταποκρινόμενα στὴν ἀντίληψη ἐνὸς μακρινοῦ ἄλλοτε, μιὰ σάρκα τὶς μεστώνει, τὸ φῶς. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ φῶς, καθὼς λέει ὁ Μέγας Βασιλεῖος, ἐκείνοι πού δὲν βλέπουν, οἱ ἄπιστοι, εἶναι θλιβερές γλαυκῆς.

Ἄν κανεὶς συμφωνεῖ —και θὰ ἔκρινε σωστά— μὲ ὅσους ἀναγνωρίζουν στὸ λόγο τοῦ Ναοῦ ἓνα εἶδος γλυπτικῆς παραστατικότητος, ἄθελά του συγκρίνει αὐτὸν τὸν Ἀσιατὴ μὲ τοὺς Ἑλληνας. Θὰ μπορούσε ν' ἀντιπαραβάλλει τὸ πολὺ μὲ τὸ συγκρατημένο στὴν ἀπόδοση τοῦ συνταρακτικοῦ και τοῦ σπαραχτικοῦ. Δὲν βρίσκουμε στὸ παρὸν ποίημα τὸ λιτὸ μέτρο ἀγωνίας ἐνὸς Λαοκρόντα, πού μόλις τὸ μισάνοιχο στόμα τοῦ ἱερέα τοῦ Ποσειδῶνα ὑπαινίσσεται. Οὔτε τὸ γαλῆνιο περίγραμμα τῆς πονεμένης Νιόβης, τοῦ ὠραίου προσώπου πού ἀποδίδεται στὴ σμίλη τοῦ Σκόπα.

Ἄς προσέξουμε, συσχετίζοντάς τα, τὰ τέσσερα κομμάτια τοῦ στίχου. Σὲ ὅλα, διαζωγραφεῖται ὁ ὑπερασπιστῆς τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Μὲ ἔννοιες παράλληλες, ἀνήκουσες σὲ δυὸ ζεύγη. Στὸ πρῶτο, ἐξαίρεται: —ἄς χρησιμοποιήσουμε τὸν ὄχι κυριολεκτικὰ εὔστοχο ὄρο— ἡ ψυχολογία του. «Ζηλωτής», «μετὰ θυμοῦ». Στὸ ἄλλο, ἀναφέρεται τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐνέργειάς του. Εἶναι οἱ «ὑπεναντίοι», οἱ «ἐχθροὶ αὐτοῦ», κοινοὶ στὸν ἴδιο και τὸ λαὸ του.

Τοὺς θγάζει ἀπὸ τὴ μέση, ἐξολοθρεύοντάς τους ὁ ἴδιος, «ἐξαίρων αὐτὸς». Εἶναι μιὰ ἰδέα, πού τὴν ξαναδρίσκεις, μὲ ἔμφραση, στὴν Καινὴ Διαθήκη. «Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικουόντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀναποδώσω, λέγει Κύριος... Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν» (Ρωμ. ιβ' 19,21). Ἐνταγμένη στὴν εὐαγγελικὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ἀντιδικίας, πού διακρίνει τὸν ἀκίδηλο χριστιανό. Χαρακτηριστικὸ ἐδάφιο: «Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ και ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ και τὴν ἄλλην· και τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι και τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ και τὸ ἱμάτιον» (Ματθ. ε' 38-40).

«3 Κύριος μακρόθυμος και μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ και ἄθῶον οὐκ ἄθῶώσει Κύριος. Ἐν συντελείᾳ και ἐν συσσεισμῷ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ και νεφέλαι κοινορτός ποδῶν αὐτοῦ».

Ἡ θεοφάνεια φαίνεται πὼς ἀργεῖ. Ἡ ὀργὴ ἐπικρατεῖ γιὰ πολὺ, κατὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀντίληψη. Ποιὸς ξέρει γιὰτί; Ἄλλὰ κανεὶς ἀπὸ τοὺς φταίχτες δὲν θὰ τῆς ξεφύγει.

Στὸ μεταξύ, γιὰ τὸ στενὸ, δικό μας κύκλο, ὅπως ἦταν οἱ ὀμόφυλοι τοῦ Ναοῦ, τὸ κήρυγμα μετανοίας σ' αὐτοὺς πού καταπιέζονται ἀπ' ὅσους μέλλουν νὰ τιμωρηθοῦν, τοὺς ἐχθρούς, πρέπει νὰ γίνεται ἀδιάκοπα. Γιατί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ποιὸς ἄλλος εἶναι ὁ λόγος τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἁμαρτωλῶν στοὺς κόλπους του; Αὐτὸ τὸ κήρυγμα δὲν θὰ ἔλειψε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ προφήτη μας τότε, ὅσο και ἂν δὲν βρίσκουμε ἔγνη σ' αὐτὰ πού ἔγραψε. Ἀνταποκρίθηκε σὲ ὅτι ἔλεγε, κάπου χίλια χρόνια μετὰ, ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Σὲ ἔξης περίπου: Ἀναλογίσθηκες μήπως ἀπὸ τὴ δικὴ σου ἀδράνεια μένουν οἱ γύρω σου ἀδιόρθωτοι; Γιατί δὲν εἶναι πιθανό, ἄνθρωπος πού συνέχεια τὸν παραινοῦν, νὰ μὴ γίνεῖ καλύτερος. Τὸ ἴδιο συνιστᾶ και ἡ παρομοία. Στὸ δράχο, λέει, ἀνοίγει θαθούλωμα ἢ σταγόνα μετὰ τὴ σταγόνα. Τί πιὸ σκληρὸ ἀπὸ τὴν πέτρα; Ἄλλὰ ἡ ἐπιμονὴ νικά τὴ φυσικὴ ἀντίσταση.

Τί ἐντύπωση δίνει αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ θεοφάνεια; Ἐνὸς συγκλονιστικοῦ τυφῶνα, πού δὲν ἀφήνει τίποτε ζωντανὸ και ὄρθιο. Μιᾶς ὀρητικῆς καθόδου, πού σηκώνει, στοὺς οὐράνιους δρόμους, ἀντὶ σκόνης νεφέλες.

«4 Ἀπειλῶν θαλάσση και ξηραίνων αὐτὴν και πάντας τοὺς ποταμοὺς ἐξηρημῶν· ὀλιγώθη ἡ Βασιανίτις και ὁ Κάρμηλος και τὰ ἐξανθοῦντα τοῦ Λιδᾶνου ἐξέλιπεν».

Ἀπὸ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, τὴ θάλασσα και τὰ ὀμβρία νερά, προήλθε ἡ ζωὴ στὸν πλανήτη μας. Καὶ ἀπ' αὐτὸ συντηρεῖται. Μαζί του, συνεκδοχικά, πρέπει νὰ νοήσουμε ὅλη τὴν ἔμδια χτίση. Ἀνθρώπους, ζῶα, φυτὰ. Ἐπιτιμώντας λοιπὸν τὰ νερά και ἐρημίζοντας τὶς κοίτες τους, ὁ παντοδύναμος και δικαιοκρίτης ἀποδείχνει πὼς εἶναι κύριος τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου στὸν ὄρατο κόσμο. Τὸν συνέχει ἡ τὸν θραύει.

(Συνεχίζεται)

«Η ΑΓΑΠΗ ΟΥ ΖΗΤΕΙ ΤΑ ΕΑΥΤΗΣ»

Τοῦ π. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΦΑΡΟΥ

Πολύ συχνά θεωρούμε σὰν ἀρετὴ καὶ ἐνθαρρύνουμε κα-
ταστάσεις ἀρρωστημένες. Ἰδιαιτέρα ὅσον ἀφορᾶ στὶς σχέ-
σεις γονέων καὶ παιδιῶν βλέπουμε σὰν ἀξιόπαινη υἱικὴ
ἀγάπη τὴν ἀδυναμία ἐνὸς παιδιοῦ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν
ζωὴ καὶ τὴν παθολογικὴ του ἐξάρτηση ἀπὸ τοὺς γονεῖς
του, ἐνῶ σὰν κοινωνία ὑποστηρίζουμε τὴν ἀξίωση τῶν
γονέων νὰ κρατοῦν δέσμια τὰ παιδιά τους καὶ νὰ μὴ τοὺς
ἐπιτρέπουν νὰ ἔχουν δική τους προσωπικότητα καὶ δική
τους ζωὴ. Ὅλη αὐτὴ δὲ τὴν ἀμαρτωλότητα τὴν ντύουμε
μὲ τὸ ἐνδυμα τῆς πατριτικῆς ἢ τῆς μητρικῆς ἀγάπης καὶ
ἔτσι ὄχι μόνο δὲν αἰσθανόμαστε καμμιὰ πίεση γιὰ νὰ διορ-
θώσουμε τὴν κατάσταση, ἀλλὰ εἴμαστε περήφανοι γιὰ τὴν
ἀφοσίωσή μας στὰ παιδιά μας.

Τὸ πραγματικὸ πρόσωπο τῆς γονικῆς μας ἀγάπης πα-
ρουσιάζεται ἀνατριχιαστικὸ ὅταν τὰ παιδιά μας ἀρνοῦν-
ται νὰ μᾶς δώσουν τὰ ἀνταλλάγματα ποὺ περιμένουμε γιὰ
τίς... θυσίες μας. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ προσφέρουμε μὲ ἀν-
ταλλάγματα δὲν εἶναι ἀγάπη, γιὰτι μετὰξὺ ἄλλων «ἡ ἀ-
γάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς». Ἡ μητέρα ὅμως τοῦ περιστα-
τικοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ τὰ ζητεῖ καὶ μάλιστα μὲ τὸ παραπάνω.

Ἄγαμος 38 ἐτῶν.

Π.: Καλημέρα σας.

Α.: Καλημέρα σας πάτερ.

Π.: Πῶς εἴστε;

Α.: Πῶς νὰ εἶμαι, ὑποφέρω ἀπὸ τὴν καρδιά μου,
πάτερ, εἶμαι σοβαρὰ μᾶλλον καὶ φοβάμαι.

Π.: Ἡ καρδιά πράγματι εἶναι μιὰ σοβαρὴ πάθηση
καὶ θέλει προσοχή.

Α.: Δὲν κάθεστε λίγο νὰ τὰ ποῦμε;

Π.: Εὐχαρίστως. Πόσο καιρὸ ἔχετε ἐδῶ;

Α.: Πολὺ καιρὸ. Ἀπὸ τὰ πολλὰ θάσανα ἀρρώστησε
ἡ καρδιά μου. Ἀλλὰ καὶ νὰ καλυτερέψει ἡ υγεία μου,
μόλις γυρίσω σπίτι, πάλι θὰ ξαναρρωστώσω.

Π.: Μήπως θὰ μπορούσα νὰ σᾶς ρωτήσω τί σᾶς
συμβαίνει;

Α.: Ναι, πάτερ. Προσωπικὰ ζῶ στὴν ἐπαρχία,
ὅπου ὑπάρχει ἐγτονη ἢ προκατάληψη καὶ τὰ ταμποῦ.
Ὑπάρχουν κάτι ἔθιμα ποὺ φέρνουν τὸν ἄνθρωπο 100
χρόνια πίσω.

Π.: Συνεχίστε ἂν θέλετε. Τί συμβαίνει μὲ τὸ δικό
σας πρόβλημα;

Α.: Ζῶ μὲ τὴν μητέρα μου καὶ τὴν ἀδελφὴ μου.
Ἐπειδὴ δὲν ἔχουν οἰκονομικοὺς πόρους, τίς συντηρῶ ἐγὼ
μὲ τὴν δουλειά μου.

Π.: Ἡ ἀδελφὴ σας τί ἡλικίας εἶναι;

Α.: Ἐδῶ εἶναι τὰ δύσκολα. Εἶναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ
μένα. Εἶναι 48 ἐτῶν καὶ μείνουμε ἀνύπαντροι καὶ οἱ δύο.
Τόσα χρόνια διάλεγε γαμπρούς, ὁ ἕνας τῆς μύριζε ὁ ἄλ-
λος τῆς θρωμοῦσε. Τελικὰ ἔμεινε ἀνύπαντρη. Εἶναι πολὺ
ἀνάποδος ἄνθρωπος. Ἐγὼ εἶμαι βλάκας. Ὅλα αὐτὰ τὰ
χρόνια δούλευα σὰν σκυλὶ γιὰ νὰ τοὺς προσφέρω κάτι
τὸ καλύτερο, δηλ. μιὰ καλὴ προίκα, ἀλλὰ βλέπετε πῶς
κατάνησα! Ἡ ἀδελφὴ μου πάτερ εἶναι πολὺ ἐγωῖστρια.

Π.: Ἔσεῖς γιατί δὲν παντρευτήκατε;

Α.: Τί νὰ σᾶς πῶ πάτερ; Ἀπὸ τὴ μιὰ ἔχω τὴ μάνα
μου, ποὺ λέει ὅτι ἂν παντρευτῶ καὶ τίς ἀφήσω ἀπροστά-
τευτες θὰ μοῦ δώσει τὴν κατάρτα της καὶ θὰ μὲ ἀποκληρ-
ρώσει.

Π.: Αὐτὸ τὸ τελευταῖο σᾶς πειράζει;

Α.: Ὅχι καὶ τόσο. Κατὰφερα καὶ ἄνοιξα δικό μου
μαγαζί, ἐμπορικὸ δηλαδή. Δόξα τῷ Θεῷ δὲν ἔχω ἀνάγκη
ἀπὸ λεφτά, ἀλλὰ καὶ σέβομαι τὴν μητέρα μου, καὶ δὲν
θέλω νὰ ζῶ μὲ τὴν κατάρτα της· αὐτὸ θὰ μοῦ ἄνοιγε
ἄλλα ψυχολογικὰ προβλήματα.

Π.: Ἡ ἀδελφὴ σας τί λέει γιὰ ὅλα αὐτά;

Α.: Χειρότερα μ' αὐτὴν. Ἐχει καταντήσει ὑστερι-
κία. Μὲ ζηλεύει. Φοβάται μὴ παντρευτῶ. Μόλις ἀκού-
σει ὅτι ἔχω δεσμό, χρησιμοποιοῖ ὅλα τὰ μέσα νὰ μάθει
γιὰ τὴ φιλενάδα μου. Κατόπιν ἔρχεται σὲ μένα καὶ ἀρ-

Συνέχεια στὴ σελ. 87

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΛΗΡΙΚΟΙ

Στους αγώνες τῆς φυλῆς

Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

5. ΚΟΣΜΑΣ ΖΩΡΑΣ

Πῆρε ἐνεργὸ μέρος στὸν Ἀγώνα ὡς ἱερέας καὶ στρατιώτης ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστασης καὶ πολέμησε στὶς μάχες Πούσι, Πάτρας, Μεσολογγίου, Ἀθήνας, Ἡλείας κ.ἄ. Πέθανε σὲ ἔνδεια χωρὶς καμμιά ἀνταμοιβή γὰρ τοὺς κόπους του.

α'. Αἴ τ τ η σ η τ ῶ ν ὀ ρ φ α ν ῶ ν τ ο υ
π ρ ὸ ς τ ῆ ν Ἐ π ι τ ρ ο π ῆ .

Στις 15 Ἰουλίου 1865 τὰ ὄρφανὰ παιδιὰ τοῦ Γεώργιος, Λύσανδρος, Αἰκατερίνη, Εὐγενική καὶ Ἀναστασία Ζώρα υπέβαλαν πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐκδουλεύσεων, γιὰ κάποια ἀποζημίωση, τὴν παρακάτω αἴτηση, στὴν ἧποία μὲ ἀνάγλυφο τρόπο ἐκθέτουν τὴν σπουδαία προσφορά τοῦ πατέρα τους στὸν Ἱερό Ἀγώνα:

«Πρὸς τὴν ἐξαισιακὴν Σεβαστὴν Ἐπιτροπὴν τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος. Ἐγκλειστικῶς ὑποβάλλομεν τὰ ἀπέναντι πιστοποιητικά, πρὶν μόνην κληρονομίαν τὴν ὅποιαν ὁ ἀποβιώσας πατήρ μας ἐγκατέλειπεν εἰς ἡμᾶς τὰ ὄρφανὰ του, διότι τὴν τε κινήτην καὶ ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν ἐδαπάνησε εἰς τὰ τεμνὴν τῆς πατρίδος, καθ' ἣν ἐποχὴν αὐτὴ ἐκλυδωνίζετο ἀπὸ τὸν σάλον τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ ἐγκλειστικὰ ἀποδεικτικὰ δηλοῦσιν ἀριθμητικῶς τὰς ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας τοῦ πατρός μας, πᾶσα δὲ περὶ τούτων μακρὰ καὶ λεπτομερῆς ἐξιστορήσεις ἠθέληθεωρηθῆ περιιτῆ, ἃς μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁμοῦς ἡ Σεβαστὴ Ἐπιτροπὴ, νὰ τῆς εἰπώμεν, ὅτι ὁ πατήρ μας, ἱερεὺς ὢν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀναμνησθεὶς, ὅτι ἡ πατρίς εἶχε τότε ἀνάγκην, ὄχι μόνον τοῦ στρατιώτου τῆς πίστεως ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀρματοῦ, ἐκρέμασεν ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀμφίων του τὴν σπάθην καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν ἄλλων ἔδραμεν εἰς τὰ συγκροτηθέντα κατὰ γῆν στρατάπεδα, παρευρέθη εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἐξεπλήρωσε διπλᾶ καθήκοντα τὰ τε θρησκευτικὰ καὶ ἐκεῖνα τοῦ στρατιώτου, ἀμφοτέρω ἱερὰ θεωροῦμενα, ἐκμαχομένης τῆς πατρίδος ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐλευθερίας, καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἡ Σεβαστὴ αὐτὴ Ἐπιτροπὴ, ἃς μάλιστα με ἐκκλη-

ξιν τῆς, ὅτι ὁ ἰσοσῆτας πρὸς τὴν πατρίδα προσενηγκῶν ἐκδουλεύσεις πατήρ μας, ἀπεβίωσε πένης οὐδεμίαν ἀνταμοιβὴν λαβὼν ποτὲ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀναφερόμενα ἡμεῖς τὰ ὄρφανὰ του προσδοκῶμεν ἀξίαν τῶν πατρικῶν μας ἐκδουλεύσεων ἀνταμοιβήν.

Εὐπειθέσαιοι

Γεώργιος, Λύσανδρος, Αἰκατερίνη, Εὐγενική,

Ἀναστασία Ζώρα.

Ἐν Κούμανι Ἡλείας

15 Ἰουλίου 1865».

β'. Ὁ Κολοκοτρώνης πιστοποιεῖ τὴ δρᾶση του.

Γιὰ τὴ δρᾶση, τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὸν πατριωτισμὸ τοῦ παπα - Κοσμᾶ Ζώρα εἶχε ἐκδώσει στίς 19 Σεπτεμβρίου 1835 πιστοποιητικὸ ὁ ἴδιος ὁ θρυλικὸς «Γέρος τοῦ Μοριά», ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, στὸ ὅποιο τὸν χαρακτήριζε «ἄξιο καὶ πιστὸ ὄπαδὸν» τοῦ Παλαῖων Πατρῶν Γερμανοῦ:

«Πιστοποιητικόν:

Πιστοποιοῦμεν ἐνσυνειδήτως, ὅτι ὁ Παπα Κοσμᾶς Ζώρας ἀπὸ τὸ χωρίον Κούμανι τῆς Κάπελλης, ἅμα ἤρχισεν ὁ ἱερός Ἀγὼν τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν συγχωρίων του, τοὺς ὁποίους ἐξ ἰδίων ἐμισθοδότηι, ἔτρεξε μὲ προθυμίαν ὅπου τὸ χρέος τῆς πατρίδος ἐκάλει καὶ ὄχι μόνον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔδειξεν εἰς τὰς μάχας μεγάλην γενναϊότητα καὶ ὡς ἱερεὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους διὰ τοῦ παραδείγματός του ἐφιλοτίμησεν νὰ ἀνδραγαθήσωσι ἐπὶ δὲ τούτων συνεισέφερε καὶ ἀδράς χρηματικὰς θυσίας ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀναγκῶν χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀποζημίωσιν, ἐπλήρωσεν ἀρκετὴν ποσότητα ἐσθῶνων, καὶ ἐν γένει δειχθεὶς ἄξιος ὄπαδὸς καὶ πιστὸς τοῦ Δεσπότη του

δοιδίμου Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν, ὑπέστη πάντα τὰ τοῦ πολέμου δυστυχήματα καὶ κακουχίας. — Συναισθανόμενοι τὴν ἀδικίαν του, διότι ὡς ἱερεὺς καὶ ἀξιωματικὸς δὲν ἔλαβε τὴν παραμικρὰν ἀμοιβὴν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, τῷ ἐγχειρίζομεν τὸ παρὸν, ἵνα τοῦ χρησιμεύσῃ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰβρίου 1835.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης».

γ'. Καὶ πιστοποιητικὸ τοῦ Σισίνη.

Πρόσθετα στοιχεῖα γὰρ τῆ συμμετοχῆ τοῦ παπα - Κοσμᾶ Ζώρα στὶς διάφορες μάχες μᾶς δίνει τὸ παρακάτω πιστοποιητικὸ πρὸς ὑπογράφει ὁ Χ. Σισίνης στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1844, ὅπου ἐπίσης ἐξαίρεται ἡ γενναϊότητα καὶ ἡ ἀφοσίωσή του στὰ στρατιωτικὰ του καθήκοντα:

«Ὁ Σακελλάριος Ζώρας ἱερεὺς ἐκ τῆς κοινότητος Κούμανι τοῦ δήμου Φολῆς Ἐπαρχίας Ἡλείας, ὑπηρέτησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως στρατιωτικῶς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μας παρευρεθεὶς εἰς τὰς μάχας Πούσι, Πατρῶν, Μεσολογγίου, Ἀθηνῶν καὶ εἰς ὅλας τῆς Ἡλείας μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμβραήμ, καὶ εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος διήγε μὲ τιμὴν καὶ εὐταξίαν ἀφοσιωμένος εἰς τὰ στρατιωτικὰ του καθήκοντα, τὰ ὅποια ἐξετέλει πάντοτε μὲ γενναϊότητα καὶ πειθαρχίαν. Κατ' αἰτησίην του δίδεται τὸ παρὸν διὰ τὸ χρησιμεύσει ὄθεν ἀνήκει.

Ἐν Γαστούνη τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1844

Χ. Σισίνης

Συνταγματάρχης».

7. ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ἐπηρετήσθη στὸν Ἀγῶνα «μὲ τὸν σταυρὸ εἰς χεῖρας καὶ τὰ ὅπλα ἐν ταῦτῳ», ὡς ἱερέας καὶ στρατιωτικῶς. Ἐπὶ πλέον ἐνίσχυσε οικονομικὰ τὸν ἀγῶνα. Ἐπὶ Ὄθωνος τοῦ ἀπονεμήθη μικρὴ σύνταξη, γιατί ἦταν πιά ἀνῆμπορος γὰρ ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του.

α'. Αἵτησις τῶν γιῶν του πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Μετὰ τὸν θάνατό του, οἱ γιοὶ των Ἀγγελῆς Παπᾶ Ἰωάννου καὶ Ἀθανάσιος Παπᾶ Ἰωάννου ὑπέβαλαν στὶς 15 Ἰουνίου 1865 αἴτησιν πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐκδουλεύσεων ἐπικαλούμενοι λόγους ἐνδείας καὶ ζητῶντας οικονομικὴ βοήθεια γὰρ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ πατέρα τους

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ ἀγῶνων Ἐπιτροπὴν.

Διὰ τοῦ κ. Δημάρχου Τανύας.

Εὐσεβάσιως ὑποβάλλομεν οἱ ὑποφαινόμενοι υἱοὶ τοῦ ἀποβιώσαντος ἱερέως Ἰωάννου Ἀθανασίου τὸ

ἐπισημημένον πιστοποιητικὸν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ τῆς Ἐπαρχίας μας Παν. Ζαφειροπούλου, τὸ δίπλωμα τοῦ ἀποβιώσαντος πατρὸς μας καὶ τὸ μαρτυρικὸν τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς περὶ τῆς ταυτότητος καὶ ἐνδείας μας, καὶ παρακαλοῦμεν τὴν Ἐπιτροπὴν ἵνα τὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ ἀποδώσῃ πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀμοιβῆς καθ' ὅσον εἴμεθα οἰκογενειάρχαι καὶ ἐνδεεῖς, κατοικοῦντες εἰς τόπον ἀπόροδον καὶ ἔχοντες πολυαριθμους οἰκογενείας.

Ἐν Καστρὶ Κυνουρίας

Τῇ 15 Ἰουνίου 1865

Εὐπειθέσιαι

Ἀγγελῆς Παπᾶ Ἰωάννου

Ἀθανάσιος Παπᾶ Ἰωάννου».

β'. Πιστοποιητικὸ γὰρ τῆ δράσεως του.

Γιὰ τὴν δράσιν τοῦ ἱερέα Ἰωάννη Ἀθανασίου μιλάει στὶς 10 Μαΐου 1846 ὁ Συνταγματάρχης Παν. Ζαφειρόπουλος μὲ ξεχωριστὴ θερμότητα προσδιόριζοντας τὶς πολὺπλευρες πτυχές τῆς:

«Πιστοποιητικὸν

Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ποινῆ καὶ ὑποχρεώσεως, πιστοποιῶ, ὅτι ὁ αἰδεσιμώτατος Ἰωάννης Ἀθανασίου ἱερεὺς, ἐφημέριος τῆς ἐνορίας Μπεριορῆ τῆς κομποπόλεως Καστρῶν τοῦ δήμου Τανύας τῆς Κυνουρίας, εἰς τὸν ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῆς παιριδὸς μὲ τὸν σταυρὸν εἰς χεῖρας καὶ τὰ ὅπλα ἐν ταῦτῳ ὑπηρετήσθη τὴν παιρίδα στρατιωτικῶς.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ὁ ζῆλος τοῦ αἰδεσιμωτάτου τούτου ἱερέως ἐστάθη ἀπαράδειγματιος, μὲ τὰς συνεχεῖς παρακελεύσεις του ἐνεθάρρυνε καὶ ἐμψύχωνε τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς μάχας καὶ τοὺς ἀκροβολισμούς· ἐδαπάνησεν ἐξ ἰδίων διάφορα χρηματικὰ ποσά, παρευρίσκετο πάντοτε εἰς τὸ στράτευμα καὶ συνηγωνίζετο μετὰ τῶν στρατιωτῶν καθ' ὅλας τὰς ἐκστρατείας καὶ μάχας τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος.

Κατ' αἰτησίην του τῷ δίδεται τὸ παρὸν διὰ τὸν χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ, πρὸς ἀνταμοιβὴν δικαίαν τῶν ἐκδουλεύσεων καὶ θυσιῶν του.

Ἐν Ἀσίρῃ τὴν 10 Μαΐου 1846

Παν. Ζαφειρόπουλος

Συνταγματάρχης».

γ'. Συνταξιοδότησὴ τοῦ ἐπιθωνῶ.

Στὶς 24 Μαρτίου 1838 ὁ Ἐπίσκοπος Κυνουρίας γνώ-

ρίζε στὸν Ἰωάννη Ἀθανασίου, ἱερέα τοῦ Δήμου Τανύας τὴν ἀπονομὴ συντάξεως σ' αὐτὸν 15 δραχμῶν γιὰ τὴ συμβολή του στὸν Ἀγώνα, γιατί εἶχε καταστῆ ἀνήμερος:

«Αριθμ. Πρ. 615

24 Μαρτίου 1838

Ἐν Ἀθήναις

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Κυνουρίας Μητροπολίτης

Πρὸς τὸν τοῦ δήμου Τανύας πρεσβύτερον

Ἰωάννην Ἀθανασίου.

Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ἔνευσε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 883 Β. αὐτοῦ ἀποφάσεως νὰ σοὶ δίδηται ἀπὸ τοῦ Ἐκ-

κλησιαστικοῦ Ταμείου κατὰ μῆνα σύνταξις δεκαπέντε δραχμῶν πρὸς ἐξοικονόμησίν σου, κατασιάντος ἔνεκεν τοῦ πολέμου εἰς ἀνικανότητα τοῦ ἱερατεύειν καὶ μὴ ἔχοντος κατὰ τὴν ἀναφορὰν σου ἄλλον πόρον τοῦ ζῆν.

Ὅθεν κατὰ συνέπειαν τοῦ ἀπὸ 15 τοῦ ἐνεσιῶτος μηνὸς καὶ ὑπ' ἀριθμ. 19061 - 19286 πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἐγγράφου τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λπ. Βασ. Γραμματείας τῆς Ἐπικοινοῦσεως καὶ τῆς ἀπὸ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ὑπ' ἀριθμ. 6652 - 6724 πρὸς ὑμᾶς κοινοποιήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, σοὶ γνωστοποιοῦμεν τὴν Βασιλικὴν ταύτην ἀπόφασιν πρὸς γνώσιν καὶ δηγίαν σου.

† Ὁ Κυνουρίας».

(Συνεχίζεται)

«Η ΑΓΑΠΗ ΟΥ ΖΗΤΕΙ ΤΑ ΕΑΥΤΗΣ»

Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 84

χίζει τις συκοφαντίες καὶ τις κακοθήθειες ἐναντίον της, γιὰ νὰ μὲ κάμει νὰ χωρίσω.

Π.: Ἔσεῖς πῶς ἀντιδράτε σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν;

Α.: Εἰλικρινὰ πάτερ, δὲν ξέρω τί νὰ κάνω. Νομίζω ὅτι τὰ κάνω αὐτὰ γιατί φοβάται μὴ παντρευτῶ καὶ μείνει ἐκείνη γεροντοκόρη καὶ χάσει φυσικὰ τὴν προστασία μου.

Π.: Δὲν τῆς ἐξηγήσατε ὅτι ἐὰν παντρευτῆτε θὰ ἐξακολουθήτε νὰ τὴν ἀγαπάτε καὶ νὰ τὴν φροντίζετε αὐτὴν καὶ τὴν μητέρα σας; Καὶ ὅτι πρέπει κι ἔσεῖς νὰ φτιάξετε τὴ ζωὴ σας;

Α.: Αὐτὸ δὲν τῆς τὸ εἶπα. Δὲν τὸ σκέφτηκα. Πάντως ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μὰν καὶ ἀδελφὴ μὲ σέρνουν ἀπὸ τὴν μύτη. Σκέφτηκα νὰ μείνω μόνος σὲ διαμέρισμα καὶ νὰ τίς ἐνισχύσω οἰκονομικά, ἀλλὰ πάλι, ποιὸς θὰ μὲ φροντίζει, πλύσιμο, φαγητὸ κ.τ.λ.

Π.: Προκειμένου νὰ ἀποκτήσετε τὴν ἀνεξαρτησία σας, ἀξίζει νὰ φροντίζετε καὶ λίγο μόνος τὸν ἑαυτὸ σας.

Α.: Ἔχετε δίκιο. Ἄν γίνω καλά, θὰ μὲ ξαναρρωτήσουν. Πάτερ, μὲ κάματε αἰσιόδοξο. Ἴσως εἶναι ἡ μόνη

λύση. Μόνο ποὺ ἂν φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι θὰ τίς πληγώσω. Τί λέτε καὶ σεῖς;

Π.: Κάποια μέρα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι φεύγουν ἀπὸ γονεῖς καὶ ἀδελφία γιὰ νὰ ἀρχίσουν τὴ δική τους ζωὴ.

Α.: Ἐγώ, πάτερ, πάντα ἤμουν ἀδύνατος σὲ τέτοια θέματα, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἄλλο. Θὰ προσπαθήσω νὰ διορθώσω τὴν κατάστασιν ποὺ βρίσκομαι, διότι ἔτσι ὅπως πᾶμε θὰ καταστρέψω πρῶτα τὴν υγεία μου καὶ δευτέρω τὸ μέλλον μου.

Π.: Εὐχομαι ὅλα νὰ πᾶνε καλά!

Α.: Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ πάτερ καὶ χάρημα ποὺ σὰς γνώρισα.

Π.: Καὶ ἐγὼ ἐπίσης καὶ καλὴ τύχη.

(Συμπεράσματα τοῦ ἱερέα ποὺ διεξήγαγε τὸν διάλογο).

Τὸν χαρακτηρίζει ἀνωριμότητα καὶ ἀναποφασιστικότητα.

Ἡ κλαστικὴ περίπτωση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὸν σέρνουν κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὴν μύτη. Ὑπάρχει στὴ περίπτωση αὐτὴ καὶ ὁ σχετικὸς ἐκβιασμὸς τῆς μητέρας περὶ κατάρτας κ.τ.λ. ποὺ φαίνεται νὰ τὸν ἐπηρεάζει.

Προσπαθεῖ νὰ καλύψει τὴν ἀνωριμότητά του προβάλλοντας σ' αὐτὴν εὐθύνες γιὰ τὴν κατάστασή του. Προσπαθεῖ νὰ παρουσιάσει τὸν ἑαυτὸ του σὰν θῦμα ποὺ τὸ καταπιέζουν, καλύπτοντας τὴ δική του ἀδυναμία νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῆς μάνας του καὶ τῆς ἀδελφῆς του.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.0734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ἡ ἐθνική μας Ἐπέτειος.

Η 25η ΜΑΡΤΙΟΥ ἀκτινοβολεῖ στή συνείδηση τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀθάνατο φῶς. Φῶς πού πηγάζει ἀπὸ τὴ Θρησκεία καὶ τὴν Ἱστορία μας. Τὰ δυὸ μηνύματα τῆς σεπτῆς αὐτῆς μέρας ἔχουν κοινὸ στοιχεῖο τους τὴν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐροτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μᾶς θυμίζει ὅτι χάρις στὴ σάρκωση τοῦ θείου Λόγου θρασυθήκαν γιὰ πάντα τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος. Καὶ ἡ ἐθνικὴ μὴμνη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅτι χάρις στὴ σύσσωμη ἐξέγερση τῶν πατέρων μας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς θγήκαμε ἀπὸ τὴ σιγνὴ δουλεία τεσσάρων αἰώνων.

Τὰ δυὸ ὅμως αὐτὰ χαρμόσυνα μηνύματα συνδέονται καὶ ἀπὸ ἄλλη πλευρά. Τὰ γεγονότα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκπορεύονται, συντελέσθηκαν σὺ ζωοποιῶ ἔδαφος τῆς πίστεως σὺ Θεό. Μ' αὐτὴ τὴν πίστη, σὰν ἀντιπόκριση στὴ θεία ἀγάπη, οἱ ψυχὲς βρίσκουν τὴ λύτρωση ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Πονηροῦ. Καὶ με τὴν ἴδια δόξαση, οἱ ἡρωϊκοὶ προσπάτορές μας ἀπειταῖσαν τὸ φοβερὸ ὀθωμανικὸ ζυγὸ, πολεμώντας, ὅπως διεκήρυτταν, «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία», δηλαδὴ κυρίως ὁμώμενοι ἀπὸ θρησκευτικὰ κίνητρα.

Ἡ 25η Μαρτίου λοιπὸν, κάθε χρόνο πὸν τὴ γιορτάζουμε, μᾶς ὑπομνησκει τὴν ἀλήθεια ὅτι, σὰν χριστιανοὶ καὶ σὰν Ἕλληνες, τὸ κάθε τι πὸν στολίζει τὸ παρελθὸν καὶ μᾶς ὑπόσχεται τὸ μέλλον, ἐξαριτῶνται ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ μας στὰ ὅσα ἰδανικὰ συνθέτουν τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ «πιστεῖον» μας. Ὅπως συνεπίς, στὴν πράξη, πρὸς αὐτό, δὲν προδώσαμε τὴν ταυτότητά μας χθὲς καὶ οὔτε θὰ τὴ χάσουμε αὔριο.

Ἁ Μακρυγιάννης.

ΤΟ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ θρησκευτικῆς πίστεως καὶ ἀγνῆς φιλοπατρίας, πὸν ἐξηγεῖ τὴν ἐπιτεύξη τοῦ θαύματος τῆς Παλιγγενεσίας μας, γνώρισμα ὄλων τῶν ἡρώων τοῦ 1821, βλέπουμε σὲ ὠραία ἔκφραση, μελετώντας τὸ βίβλιον καὶ τὶς διδασχὲς ἐνὸς ἀπ' αὐτοῦς, τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη. Ἰδίως μὲς ἀπὸ τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ πολύτιμα κείμενα τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας. Οἱ σελίδες τους λάμπουν ἀπ' ὄλες τὶς ἀρετὲς τῆς ὀρθόδοξης ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἀλλ' ἀκόμη, ἐπιτελῶς ἀβίαστα —μὲ μιὰ ἰδεώδη ἀπλότητα— καὶ ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ κλασσικοῦ λόγου. Σωστὰ λοιπὸν ἔγραψε ὁ ποιητὴς Γ. Σεφέρης πὸς «δεκαπέντε χρυσοστόλιστες Ἀκαδημίτες δὲν ἀξίζον τὴν κουβέντα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου». Εἶναι μιὰ ἀκριβὴ, ἢ πιὸ ἀκριβὴ, ὑπόθηκη σὺ Ἔθνος. Τοῦ προσφέρει τὶς ἡθικὰς ἀξίες πὸν ἐγγυῶνται, ὅταν τὶς

οἰκειῶνονται οἱ γενεές, κάθε δόξα στὴν Ἑλλάδα. Ἐπιρροφῶντας τὶς βιογραφίες —κυκλοφοροῦν δυὸ πολὺ ἀξιόλογες τὴν τελευταία— καὶ στὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, καταλαβαίνουμε ὅτι αὐτός, ὅπως λέει ἢ μιὰ ἀπὸ τὶς βιογραφίες του, «ἄν, ζώντας, ἔφτιαξε Ἱστορία, μετὰ τὸ θάνατό του (ὅσον ἀφορᾷ τὶς δικὲς μας πράξεις), τὴ διορθῶναι».

Ἁ Ἀκάθιστος Ἑγμνος.

ΣΤΙΣ 25 τοῦ μηνός, μέρα Παρασκευὴ, ἀρχίζει νὰ ψάλλεται σὺς ναοὺς μας ὁ Ἀκάθιστος Ἑγμνος. Εἶναι ἓνα μεγάλο, ἀφιερωμένο στὴν Ἑπεραγία Θεοτόκο, ποίημα, ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ σὲ ἐμπνευση καὶ κάλλος τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας. Ὁ Κανόνας καὶ οἱ Χαιρετισμοί, πὸν τὸ ἀποτελοῦν, ἀκούονται κάθε χρόνο ἀπὸ πολυπληθὴ ἐκκλησιάσματα, πὸν μὲ πολλὴ κατανύξη τὸ ἀκοῶνται καὶ τὸ ὑποψάλλουν. Τὰ λόγια του εἶναι οἰκεία σὲ ὄλες τὶς ὀρθόδοξες καρδιές. Ἐκφράζουν, μὲς ἀπὸ τοὺς χυμοὺς ἐνὸς ἐξαισίου λυρισμοῦ, τὴ βαθειὰ πίστη τοῦ λαοῦ, στὴ γλυκειὰ μας Παναγία, Μάνα ὄλων μας καὶ Ἑπεραγο Στρατηγὸ τοῦ Γένους.

Εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ περίπτωση, ἀπὸ ἐκεῖνες πὸν δείχνουν τὸν ὀρθόδοξο σύνδεσμο τῆς πάνδημης ἐλλάβειας πρὸς τὸ ὑπέριμο πρόσωπο τῆς Μαρίας, τῆς «μόνης γυναικῶν», πὸν ἀξιώθηκε νὰ ἀγκαλοφορεῖ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ, εἰσακουόμενῃ ἀπ' Αὐτὸν ὅταν μεσιτεύει γιὰ μᾶς.

Ἁ συγγραφέας τῆς «Κλίμακος».

Ο ΟΣΙΟΣ Ἰωάννης τῆς «Κλίμακος» (σι' αἰώνας) εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ἀσκητικούς συγγραφεῖς τῆς ὀρθόδοξης Ἀνατολῆς. Τὸ ἔργο του «Κλίμαξ» εἰσάγει τὴν εὐσεβὴ ψυχὴ κλιμακωτὰ στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ, ὀδηγώντας σὺ πὸς νὰ συνειδητοποιοῦμε τὴν ἀξία κάθε εὐαγγελικῆς ἀρετῆς καὶ πὸς νὰ τὴν κάνουμε πράξη. Ἀποκύημα μεγάλης πνευματικῆς πείρας, ἀνωθεν φωτισμοῦ καὶ σπάνιας δυναμείως λόγου, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ πνευματικὰ βιβλία ὅπου ἐπιρροφῶν οἱ φιλόδοξοι γενεές. Ἡ μελέτη του ἀποφέρει πολὺ καρπὸ. Στερεώνει τὴν πίστη, φρονηματίζει, σηκώνει τὴν καρδιὰ ἀπὸ τὰ γήινα στὰ οὐράνια, μᾶς καθιστᾷ φωτεινὰ καὶ ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνοίγει ὠραίους πνευματικούς ὀρίζοντες, ὠνεῖ σὲ ἄγιες ἀποφάσεις, πὸν ἐξωραΐζουν τὸ μύχιον εἶναι μας καὶ κάνουν τὸ χριστιανικὸ μας ἦθος ὀλοένα πιὸ λαμπρὸ. Εἶναι ἀνάγνωσμα πολύτιμο καὶ γιὰ τοὺς μοναχοὺς, σὺς ὁποῖους ἀποτείνεται κατ' ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ σὺς μεγάλο ἀριθμὸ πιστῶν. Τὸν Ὅσιο Ἰωάννη τιμᾷ ἡ Ἐκκλησία σὺς 30 Μαρτίου.